

Analyse:

RETSSIKKERHED I UDEBLIVELSESSAGER

Af Birgitte Arent Eiriksson, Helene Qvist Petersen og
Kasper Jørgensen

Retssikkerhed i udeblivessager

© Justitia og forfatterne, 2021

ISBN: 978-87-972489-6-6

Justitia - Danmarks uafhængige juridiske tænketank

Fruebjergvej 3. 2100 København Ø

www.justitia-int.org

info@justitia-int.org

Justitia er Danmarks eneste juridiske tænketank, der alene har fokus på retssikkerhed og frihedsrettigheder. Justitias formål er gennem analyser af høj faglig kvalitet og fremsættelse af konkrete juridiske løsningsforslag at påvirke den offentlige og politiske dagsorden med henblik på at fremme en politisk kultur, hvor disse værdier nyder den nødvendige respekt.

Justitias publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Projektet støttes af:

Yderligere støttes projektet af:

Indhold

1. Resume	3
2. Indledning	5
3. Reglerne om udeblivelsessager	6
3.1. Hvornår kan straffesager fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse?	6
3.2. Beskyttelsesforanstaltninger i udeblivelsessager	8
3.2.1. Sikring af, at tiltalte har kendskab til straffesagens eksistens	8
3.2.2. Der kan være særlige grunde, der nødvendiggør tiltaltes tilstedeværelse	10
3.2.3. Obligatorisk forsvarerbeskikkelse	10
3.2.4. Dokumentation af tiltaltes forklaring	11
3.2.5. Anke og genoptagelse af udeblivelsesdom	11
3.3. Reglernes udvikling	13
3.3.1. Mulighederne for at afsige udeblivelsesdom er flere gange blevet udvidet	13
3.3.2. Beskyttelsesforanstaltningerne forringes over tid	17
4. Retssikkerhedsmæssige udfordringer i udeblivelsessager	24
4.1. Indledning	24
4.2. Domstolsbehandling af sager uden tiltalte	25
4.3. Manglende kendskab til sigtelse og pålagt straf	32
4.4. Anke- og genoptagelsesmuligheder	37
5. Manglende data om omfanget og årsager til udeblivelsesdomme	41
6. Særlige problemstillinger for udsatte grupper	43
6.1. Indledning	43
6.2. Digitale forkyndelsesregler kan medføre at udsatte borgere ikke kender til sagen	44
6.3. Manglende forståelse af de juridiske dokumenter	45
6.4. Det kan være vanskeligt at forkynde personligt for udsatte borgere	47
6.5. Udsatte borgere har svært ved at møde op i retten	48
6.6. Personlige og samfundsmæssige konsekvenser for udsatte borgere	49
7. Konklusion	51
8. Metode	54
8.1. Dataindsamling	54

8.1.1.	Juridiske kilder	54
8.1.2.	Tal om udeblivelsesdomme fra Rigsadvokaten	54
8.1.3.	Interviews med professionelle aktører	55
8.1.4.	Interviews med udsatte borgere m.fl.	55

1. Resume

Efter retsplejeloven (RPL) § 855, stk. 3, nr. 4, skal hovedforhandlingen i en straffesag på anklagemyndighedens begæring fremmes til dom i tiltaltes fravær, når tiltalte ikke idømmes højere straf end ubetinget fængsel i 6 måneder eller andre retsfølger end konfiskation, udvisning, førerretsfrakendelse eller erstatning, og retten ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig.

Bestemmelsen indebærer en vid adgang til at behandle og afgøre straffesager, når tiltalte udebliver i retten efter at være blevet indkaldt i henhold til reglerne, og tiltalte ikke kan oplyse en gyldig årsag til sin udeblivelse. Udeblivelsesdomme rejser imidlertid en række retssikkerhedsmæssige udfordringer for tiltalte, som ikke får mulighed for at forklare sig i retten, ligesom flere af strafferetsplejens grundlæggende principper sættes under pres.

Særligt den omstændighed, at det er forudsat, at anklagemyndigheden altid skal begære sagen fremmet til udeblivelsesdom, når betingelserne er opfyldt, og at retten skal have en særlig grund til ikke at imødekomme denne begæring, vurderes at sætte tiltaltes retssikkerhed under pres.

Det samme gælder reglerne om, hvordan tiltalte skal have besked om, hvor og hvornår straffesagen skal behandles i retten. I dag skal indkaldelsen ikke forkyndes personligt for tiltalte, men kan i stedet ske på andre måder, herunder ved forenklet digital forkyndelse via e-Boks. Her anses forkyndelse for at være sket ved enhver behandling af meddelelsen eller de ledsagende dokumenter. Det betyder, at tiltalte ikke behøver at have åbnet indkaldelsen, men blot skal have klikket på et af dokumenterne, herunder i forbindelse med flytning, sletning eller videresendelse. Denne ordning sikrer dog ikke, at tiltalte får kendskab til sagen og dermed mulighed for at tale sin sag i retten.

Hertil kommer, at samspillet mellem de primære beskyttelsesforanstaltninger, der skulle kompensere for de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, er blevet forringet. Dette skete, da den ubetingede adgang til at få genoptaget en sag med en sådan udeblivelsesdom blev erstattet af en udvidet ankemulighed og mulighed for betinget genoptagelse.

De retssikkerhedsmæssige udfordringer rammer i særlig høj grad udsatte og andre resourcesvage borgere, som kan have svært ved selv at varetage deres retssikkerhed i den juridiske proces. De placeres på et retssikkerhedsmæssigt B-hold, hvilket medvirker til at skabe mistillid til systemet og en større kløft mellem befolkningsgrupperne.

På trods af de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, der knytter sig til udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, er ordningen løbende blevet udvidet, ligesom beskyttelsesforanstaltningerne er blevet forringet. Dette er sket uden tilvejebringelse af et validt datagrundlag, der dokumenterer det reelle omfang af, hvor ofte tiltalte udebliver fra retten uden gyldig grund, ligesom der ikke er

tilvebragt noget datagrundlag, som viser, hvilke borgere/samfundsgrupper der udebliver fra retten og årsagerne hertil.

Den manglende datamæssige dokumentation anses for betænkelig set i lyset af de retssikkerhedsmæssige forringelser, som udeblivelsesdomme medfører for den tiltalte. Alligevel har justitsministeren for nylig sendt et udkast til lovforslag om effektivisering af straffesagskæden mv. i høring, der bl.a. lægger op til yderligere udvidelser i adgangen til at fremme straffesager til udeblivelsesdom, forringer tiltaltes mulighed for at få kendskab til straffesagen og vil gøre det muligt at nedsætte offentlige ydelser til tiltalte, som udebliver fra retten.

Analysen anbefaler:

- At både anklagemyndigheden og retten overlades et bredere skøn, når det skal vurderes, om det er retssikkerhedsmæssigt forsvarligt at fremme sagen til udeblivelsesdom.
- At indkaldelsen til retten skal forkyndes personligt for tiltalte i alle sager, der potentielt kan fremmes til udeblivelsesdom.
- At også den afsagte udeblivelsesdom skal forkyndes personligt i de tilfælde, hvor domfældte må anses for at være socialt udsat eller på anden måde resourcesvag.
- At der genindføres ubetinget genoptagelsesadgang af udeblivelsesdommen for den domfældte.
- At der tilvejebringes data, som dokumenterer omfanget af tiltaltes udeblivelser fra retten på trods af lovlige forkyndelse af indkaldelsen og uden at oplyse lovligt forfald, samt data der viser, hvilke borgere/samfundsgrupper der udebliver fra retten og årsagerne hertil.

Justitia har også afgivet høringssvar til det nævnte udkast til lovforslag om effektivisering af straffesagskæden mv., som er tilgængeligt på Justitias hjemmeside.

2. Indledning

Retten til en retfærdig rettergang er beskyttet af artikel 6 i den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). For så vidt angår straffesager indebærer denne ret bl.a., at tiltalte har ret til at være til stede under hovedforhandlingen. Dette fremgår dog ikke direkte af art. 6, men er udledt af praksis fra den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD), der bl.a. har udtalt, at det er vanskeligt at forestille sig, at en række af de i artikel 6 anførte rettigheder kan udøves, hvis tiltalte ikke er til stede i retten.¹

Selvom artikel 6 således indebærer, at tiltalte har ret til at være til stede under hovedforhandlingen, er konventionen ikke generelt til hinder for, at en straffesag kan gennemføres, uden at tiltalte er til stede, herunder i udeblivelsestilfælde. Såfremt det ikke var muligt at gennemføre en straffesag uden tiltaltes tilstedeværelse, ville det kunne lamme gennemførelsen af straffesager, da eventuelle beviser kunne gå tabt, og eventuelle frister kunne blive overskredet.² I sager, hvor tiltalte ikke er bekendt med tidspunktet for hovedforhandlingen og ikke kan antages at have givet afkald på at være til stede, er det dog et krav for at afsige udeblivelsesdom, at der er en tilfredsstillende adgang til genoptagelse af sagen, og at tiltalte har været indkaldt til hovedforhandlingen på behørig vis.³

I denne analyse ses der nærmere på betingelserne for at behandle en straffesag og afsige dom uden tiltaltes tilstedeværelse, og hvor tiltaltes manglende tilstedeværelse i retten ikke skyldes, at vedkommende har givet samtykke til at sagen gennemføres, eller at tiltalte er undvejet eller har forladt retten. Der er således tale om tilfælde, hvor tiltaltes manglende tilstedeværelse skyldes andre omstændigheder som f.eks. et bevidst valg, manglende kendskab til sagen eller manglende forståelse for processen og/eller de juridiske dokumenter, som sendes til tiltalte i forbindelse med straffesagen.

Hovedfokus i analysen er de retssikkerhedsmæssige udfordringer, der er forbundet med denne type udeblivelsesdomme, ligesom der ses nærmere på, hvordan ordningen rammer udsatte og andre ressourcetsvage borgere, der typisk har vanskeligt ved at varetage deres egen retssikkerhed i mødet med det offentlige system, herunder retssystemet.

Under udarbejdelsen af denne analyse har Justitsministeriet den 12. februar 2021 sendt et udkast til lovforslag om effektivisering af straffesagskæden mv. i høring,⁴ der bl.a. lægger op til en udvidelse af adgangen til at fremme straffesager uden tiltaltes tilstedeværelse og forringelser af tiltaltes mulighed for at få kendskab til sagen. Lovforslaget vil desuden gøre det muligt at nedsætte offentlige ydelser til tiltalte, som udebliver fra retten. De retssikkerhedsmæssige udfordringer ved udeblivelsesdomme er herved blevet yderligere aktualiseret.

¹ Se f.eks. EMD's dom af 12. februar 1985 i sagsnummer [9024/80](#), Colozza mod Italien, præmis 27

² Se EMD's dom af 12. februar 1985 i sagsnummer [9024/80](#), Colozza mod Italien, præmis 29

³ Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 1-9, kommenteret af Per Lorenzen m.fl., 3. udgave, s. 427.

⁴ Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021

Justitias hørings svar til lovforslaget, der i høj grad er udarbejdet på baggrund af denne analyse, er tilgængelig på Justitias hjemmeside.

3. Reglerne om udeblivelsessager

3.1. Hvornår kan straffesager fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse?

En person, der er tiltalt i en straffesag, har som hovedregel pligt til at være til stede i retten under hele sagens hovedforhandling, indtil sagen er optaget til dom.⁵ Tiltaltes fravær fra hovedforhandlingens begyndelse eller i løbet af hovedforhandlingen medfører som udgangspunkt, at retssagen udsættes.⁶ Under visse betingelser kan eller skal retten dog vælge at fremme sagen helt eller delvist uden tiltaltes tilstedeværelse.⁷

Justitsministeriet har den 12. februar 2021 sendt et udkast til lovforslag om effektivisering af straffesagskæden mv. i høring. Derfor vil visse af de gældende regler om udeblivelsessager muligvis blive ændret.⁸ I det omfang de gældende regler, der gennemgås nedenfor, er omfattet af denne mulige lovændring, vil det blive nævnt.

Reglerne i retsplejeloven (RPL) giver i en række forskellige situationer mulighed for at fravige udgangspunktet om, at tiltalte skal være til stede under hele straffesagens behandling.

I rene bødesager gælder det, at retten – medmindre omstændighederne taler imod det⁹ – skal behandle sagen som en tilståelsessag, hvis tiltalte udebliver fra hovedforhandlingen uden at have oplyst lovligt forfald.¹⁰ Behandlingen af bødesager er undergivet særlige regler, der vil blive gjort til genstand for en selvstændig analyse.

I andre sager end de rene bødesager kan retten i visse tilfælde bestemme, at der skal ske afhøring af fremmødte vidner og skønsmænd, selvom tiltalte ikke er til stede, men forsvarsadvokaten dog er mødt.¹¹ Her er der således tale om, at sagen kan fremmes delvist. Bestemmelsen kan kun anvendes, hvis tiltalte er lovligt indkaldt og ikke har oplyst lovligt forfaldt. Lovligt forfald betyder, at der er en lovlig årsag til, at man ikke er mødt op, f.eks. sygdom.

⁵ RPL § 853, 1. pkt.

⁶ RPL § 855, stk. 1.

⁷ RPL § 855, stk. 1.

⁸ Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021

⁹ Som eksempler herpå kan nævnes hvis tiltalen er uklar, hvis politiets lovanvendelse kan give anledning til tvivl, hvis tiltalte ikke kan antages at have fået underretning om sagen, eller at sagen må antages at have væsentlig betydning for tiltalte, f.eks. pga. bødens størrelse eller kriminalitetens art, jf. lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.1

¹⁰ RPL § 897, stk. 1, nr. 1

¹¹ RPL § 855, stk. 2

Derudover indeholder RPL § 855, stk. 3, en række muligheder for at afsige udeblivelsesdomme, hvis tiltalte udebliver uden oplyst lovligt forfald. Det betyder, at sagen gennemføres i sin helhed, herunder med bevisførelse, procedurer og domsafsigelse, uden tiltalte er til stede i retten.

I udkast til lovforslag af 12. februar 2021 om effektivisering af straffesagskæden mv. foreslås det at ændre dokumentationskravet til lovligt forfald, således at lovligt forfald fremover skal dokumenteres – og ikke blot oplyses – allerede inden retsmødet.¹²

Denne analyse behandler alene de udeblivelsesdomme, der fremmes i medfør af RPL § 855, stk. 3, hvorefter en straffesag i en række tilfælde skal færdigbehandles til dom uden tiltaltes tilstedeværelse, hvis anklagemyndigheden anmoder om det, og retten ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig.

Det gælder for det første, hvis tiltalte er undvejet, efter anklageskriftet er forkyndt,¹³ eller hvis tiltalte har forladt retsmødet uden rettens tilladelse.¹⁴ I disse tilfælde forudsætter loven, at tiltalte er bekendt med behandlingen af straffesagen, og her kan også alvorlige sager behandles uden tiltaltes tilstedeværelse.¹⁵ I praksis anvendes disse muligheder imidlertid yderst sjældent.¹⁶

For det andet skal sagen fremmes, når tiltalte har samtykket til, at sagen behandles uden vedkommendes tilstedeværelse, og der for så vidt angår retsfølgerne alene er tale om ubetinget frihedsstraf i maksimalt 1 år, konfiskation, udvisning, rettighedsfrakendelse eller erstatning.¹⁷ I udkast til lovforslag af 12. februar 2021 om effektivisering af straffesagskæden mv. foreslås det at tilføje foranstaltninger efter straffelovens § 68 til bestemmelsens anvendelsesområde.¹⁸ Det vil betyde, at det bliver muligt at behandle straffesager, hvor tiltalte lider af en psykisk sygdom mv., uden at vedkommende er til stede.

Hvis der ikke er tale om højere straf end ubetinget fængsel i 6 måneder eller andre retsfølger end konfiskation, udvisning, førerretsfrakendelse eller erstatning, kræves der imidlertid ikke samtykke fra tiltalte til, at sagen kan fremmes uden vedkommendes tilstedeværelse.¹⁹ Det er dog en betingelse for at fremme sagen uden samtykke, at tiltalte har været lovligt indkaldt, og det er oplyst i indkaldelsen, at manglende fremmøde uden oplyst lovligt forfald kan medføre, at tiltalte dømmes skyldig i sagen.²⁰ Lovlig indkaldelse kræver, at indkaldelsen er forkyndt.²¹ Også her foreslås det i

¹² Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021, § 1, nr. 11 og pkt. 2.1

¹³ RPL § 855, stk. 3, nr. 1

¹⁴ RPL § 855, stk. 3, nr. 2

¹⁵ Se f.eks. U1999.572H vedr. behandling af en sag om groft mandatsvig uden tiltaltes tilstedeværelse

¹⁶ Se f.eks. Niels Viltoft i U2001B.133 – Effektiv eller discountretspleje, s. 1

¹⁷ RPL § 855, stk. 3, nr. 3

¹⁸ Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021, § 1, nr. 19

¹⁹ RPL § 855, stk. 3, nr. 4

²⁰ RPL § 855, stk. 4

²¹ RPL § 844, stk. 2

udkastet til lovforslag om effektivisering af straffesagskæden mv. at tilføje retsfølgen vedrørende foranstaltninger efter straffelovens § 68.²²

Endelig kan sagen færdigbehandles uden tiltaltes tilstedeværelse, hvis retten skønner, at tiltalte utvivlsomt vil blive frifundet.²³

I sager, der fremmes til udeblivelsesdom efter RPL § 855, stk. 3, foregår bevisførelsen og rettens bevisvurdering på samme måde som i øvrige straffesager.²⁴

Når betegnelsen udeblivelsesdom anvendes i analysen, refereres der til disse netop gennemgåede udeblivelsesformer, hvor sagen er fremmet i medfør af RPL § 855, stk. 3.

Analysen har imidlertid primært fokus på muligheden for at afsige udeblivelsesdom uden at tiltalte har samtykket til processen, når der ikke er tale om højere straf end ubetinget fængsel i 6 måneder eller andre retsfølger end konfiskation, udvisning, førerretsfrakendelse eller erstatning, dvs. de sager, der fremmes efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4. Dette skyldes, at der her er mulighed for at idømme tiltalte fængselsstraf, uden at tiltalte har samtykket til processen, og uden det med sikkerhed kan fastslås, om tiltalte havde kendskab til straffesagens behandling.

Disse sager vil i analysen blive kaldt udeblivessager efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel).

3.2. Beskyttelsesforanstaltninger i udeblivessager

De ovenfor nævnte muligheder for at afsige dom, uden tiltalte har været til stede i retten, fraviger som nævnt et af de klare udgangspunkter i strafferetsplejen, hvorefter tiltalte skal være til stede under hele behandlingen af en straffesag mod vedkommende.

På grund af de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, der er ved at afsige dom uden tiltaltes tilstedeværelse, har man indført en række regler, der har til formål at kompensere for betænkelighederne. Disse regler vil i analysen blive kaldt "beskyttelsesforanstaltninger".

3.2.1. Sikring af, at tiltalte har kendskab til straffesagens eksistens

På nær de typer udeblivessager, hvor tiltalte har forladt retten eller samtykket til udeblivelsesdom – og hvor tiltalte derfor i sagens natur er bekendt med straffesagen – er der ifølge loven krav om, at der er sket forkyndelse af indkaldelsen til retten, før der kan afsiges fældende udeblivelsesdom i

²² Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021, § 1, nr. 20

²³ RPL § 855, stk. 3, nr. 5

²⁴ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.4

medfør af RPL § 855, stk. 3.²⁵ Derudover gælder det for disse udeblivelsesdomme, at dommen efterfølgende skal forkyndes for den dømte.²⁶

Forkyndelse betyder, at en meddelelse skal gives til modtageren på en særlig måde, der er bestemt i RPL. Forkyndelse kan med de gældende regler ske på en række forskellige måder: som brevforkyndelse,²⁷ digital forkyndelse,²⁸ forenklet digital forkyndelse,²⁹ postforkyndelse,³⁰ stævningsmandsforkyndelse,³¹ telefonforkyndelse³² og undtagelsesvis i Statstidende.³³

Formålet med forkyndelse er bl.a. at sikre, at meddelelsen er kommet frem til modtageren, men forkyndelse indebærer ikke et krav om, at modtageren har fået kendskab til meddelelsens indhold. Selvom reglerne indebærer, at forkyndelse fortrinsvis bør ske overfor tiltalte personligt, kan meddelelsen også forkyndes overfor andre end tiltalte selv, herunder en bestemt personkreds på tiltaltes bopæl eller arbejdssted.³⁴

Forenklet digital forkyndelse må i dag anses som den absolut mest anvendte forkyndelsesform også inden for strafferetten.³⁵ Ved forenklet digital forkyndelse sendes meddelelsen til e-Boks, og meddelelsen anses for at være forkyndt, når der er sket en hvilken som helst form for behandling af den, heriblandt at meddelelsen er blevet slettet, flyttet eller videresendt.³⁶ Det er med andre ord ikke et krav, at meddelelsen er blevet åbnet. Fra 2010 har der været etableret en fællesoffentlig digital postløsning, og fra november 2014 har tilmelding til en digital postkasse været obligatorisk for alle borgere, medmindre man søger om og får fritagelse fra digital post.³⁷ Hvis forkyndelse ikke kan ske digitalt, fordi borgeren er fritaget for digital post, kan meddelelsen forkyndes via en af de ikke-digitale forkyndelsesmetoder.

For udeblivelsesdomme afsagt efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), gælder der dog en særlig beskyttelsesforanstaltning. I disse sager skal enten indkaldelsen til retten eller den efterfølgende dom forkyndes *personligt* for tiltalte.³⁸ Det vil sige, at mindst en af disse meddelelser skal være forkyndt overfor tiltalte personligt, og derfor ikke kan ske overfor den anden personkreds, som forkyndelse ellers normalt kan ske overfor, f.eks. tiltaltes

²⁵ RPL § 855, stk. 3, nr. 1, og § 855, stk. 3, nr. 4, jf. stk. 4. Bestemmelserne skal ses i sammenhæng med RPL §§ 835, stk. 2, 844, stk. 2, og 896, stk. 2, der stiller krav om, at anklageskrift og indkaldelse til retten forkyndes for tiltalte.

²⁶ RPL § 219a, stk. 5, 2. pkt.

²⁷ RPL § 155, stk. 1, nr. 1

²⁸ RPL § 155, stk. 1, nr. 2

²⁹ RPL § 155, stk. 1, nr. 3

³⁰ RPL § 155, stk. 1, nr. 4

³¹ RPL § 155, stk. 1, nr. 5

³² RPL § 155, stk. 1, nr. 6

³³ RPL § 159

³⁴ Se f.eks. RPL § 157

³⁵ Af Domstolsstyrelsens årsberetning fra 2018 fremgår det, at målsætningen om at gennemføre 70 procent af forkyndelserne i straffesager som forenklet digital forkyndelse var blevet opfyldt. Årsberetningen kan tilgås [her](#).

³⁶ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, specielle bemærkninger til § 1, nr. 5

³⁷ Se § 3, stk. 1, i lov om Digital Post fra offentlige afsendere (lovbekendtgørelse nr. 801 af 13. juni 2016) og de almindelige bemærkninger i lovforslag nr. 160 af 13. april 2012 samt information på Digitaliseringsstyrelsens [hjemmeside](#).

³⁸ RPL § 219a, stk. 5, 3. pkt.

ægtefælle. Kravet om personlig forkyndelse giver derfor sikkerhed for, at tiltalte selv er blevet gjort bekendt med sagen enten før eller efter hovedforhandlingen har fundet sted.

Forenklet digital forkyndelse opfylder ikke kravet om personlig forkyndelse,³⁹ og for udeblivelsesdomme afsagt i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel) er det derfor – med de gældende regler – ikke tilstrækkeligt, hvis både indkaldelsen og dommen alene er blevet forkyndt på denne måde.⁴⁰

I udkast til lovforslag af 12. februar 2021 om effektivisering af straffesagskæden mv. foreslår Justitsministeriet imidlertid at ophæve dette krav om personlig forkyndelse.⁴¹ En ophævelse af kravet vil betyde, at begge meddelelser vil kunne forkyndes efter de normale forkyndelsesregler, uden krav om personlig forkyndelse. Med denne ændring vil der derfor ikke være samme sikkerhed for, at tiltalte er blevet gjort bekendt med sagen.

3.2.2. Der kan være særlige grunde, der nødvendiggør tiltaltes tilstedeværelse

Der kan ikke afsiges udeblivelsesdom, hvis retten finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig.⁴² Dette må anses for at være en beskyttelsesforanstaltning, der dog skal ses i lyset af de snævre rammer, der er sat for rettens vurdering af dette spørgsmål. Hvor ordningen før i tiden var valgfri for retten,⁴³ kræver det i dag en særlig grund, hvis sagen ikke skal gennemføres som en udeblivessag, når betingelserne i øvrigt er opfyldt.⁴⁴

Den omstændighed, at en forklaring fra tiltalte kan være af betydning for vurderingen af skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen, kan ikke længere⁴⁵ i sig selv medføre, at sagen udsættes.⁴⁶ Der skal være konkrete grunde til, at tiltaltes tilstedeværelse anses for nødvendig, og sådanne grunde vil ifølge Justitsministeriet normalt ikke foreligge.⁴⁷ Desuden har lovgiver forudsat, at anklagemyndigheden forventes at nedlægge påstand om udeblivelsesdom i samtlige sager, hvor betingelserne for at afsige udeblivelsesdom er opfyldt.⁴⁸

3.2.3. Obligatorisk forsvarerbeskikkelse

I de sager, hvor der er spørgsmål om fængselsstraf, og tiltalte ikke har samtykket til afsigelsen af udeblivelsesdom, er det et krav, at tiltalte har en forsvarer, som er til stede og repræsenterer tiltalte

³⁹ Østre Landsrets kendelse af 30. oktober 2019 (U2020.30)

⁴⁰ Dette er en følge af, at enten indkaldelsen eller dommen som nævnt skal forkyndes personligt for tiltalte i disse tilfælde, jf. RPL § 219a, stk. 5, 3. pkt.

⁴¹ Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021, § 1, nr. 2

⁴² RPL § 855, stk. 3

⁴³ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.4

⁴⁴ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

⁴⁵ Dette var ellers udgangspunktet tidligere, jf. lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.4

⁴⁶ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

⁴⁷ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1

⁴⁸ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

i retten, før sagen kan fremmes til udeblivelsesdom.⁴⁹ Herved sikres det, at selvom tiltalte ikke er til stede, vil de faktuelle og juridiske omstændigheder, der foreligger i sagen, og som taler til tiltaltes fordel, alligevel blive fremført.

3.2.4. Dokumentation af tiltaltes forklaring

For udeblivessager efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel) gælder der desuden en særregel, hvorefter forsvaret – men ikke anklagemyndigheden – kan dokumentere⁵⁰ gengivelsen af tiltaltes forklaring til politirapport under hovedforhandlingen.⁵¹ Denne regel har til hensigt at muliggøre inddragelse af oplysninger, der kan være gunstige for tiltalte. Følgende er anført om reglen i lovforarbejderne:⁵²

”Formålet hermed er at sikre, at alle oplysninger, som kan bevirke et for tiltalte gunstigere resultat, kan indgå i sagen, selv om tiltalte ikke er til stede og kan afgive forklaring. Den foreslåede bestemmelse i § 877, stk. 2, nr. 6, giver forsvareren mulighed for at inddrage oplysninger til gunst for tiltalte i situationer, hvor sådanne oplysninger fremgår af tiltaltes forklaringer til politiet”

3.2.5. Anke og genoptagelse af udeblivelsesdom

Derudover har tiltalte mulighed for enten at anke eller at få genoptaget en udeblivelsesdom. Hvis en dom, der er afsagt af byretten, ankes, bliver ankesagen behandlet i landsretten. Hvis en byretsdom genoptages, bliver sagen behandlet på ny i byretten.

3.2.5.1. Nærmere om anke

Anke er i de fleste tilfælde betinget af, at tiltalte har været til stede under sagens behandling i byretten.⁵³

For udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel)⁵⁴ gælder dog, at disse kan ankes, hvis de almindelige ankebetingelser er opfyldt. De almindelige ankebetingelser indebærer, at tiltalte skal være idømt en vis minimumsstraf. Fængselsstraf opfylder altid denne betingelse. Det samme gælder idømmelse af mere end 20

⁴⁹ RPL § 731, stk. 1, litra j)

⁵⁰ Heri ligger, at der kan ske oplæsning og anvendelse som bevis af dokumentet

⁵¹ RPL § 871, stk. 1, nr. 6. Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 11 (indsættelse af § 877, stk. 2, nr. 6), jf. lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1 og pkt. 3.3.3

⁵² Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.3

⁵³ RPL §§ 902, stk. 2 og 902, stk. 3 modsætningsvis. Dog kan Procesbevillingsnævnet tillade anke hvis sagen er af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler for det, jf. RPL § 903, stk. 1

⁵⁴ RPL § 902, stk. 3, jf. stk. 2

dagbøder, en bøde over 6.000 kr., konfiskation af genstande over denne værdi eller andre offentligretlige følger.⁵⁵

I disse tilfælde har tiltalte derfor mulighed for at anke sin sag, så længe anke sker inden for ankefristen.⁵⁶ Ankefristen for tiltalte er normalt 14 dage fra dommens afsigelse. Dog skal udeblivelsesdomme som nævnt forkyndes for tiltalte, og i disse tilfælde beregnes ankefristen på 14 dage først fra det tidspunkt, hvor forkyndelsen er sket.⁵⁷ Desuden kan der i særlige tilfælde gøres undtagelse til ankefristen.⁵⁸

Anken kan både omfatte strafudmålingen og skyldsspørgsmålet.⁵⁹

Endelig kan Procesbevillingsnævnet tillade anke af domme, der ikke opfylder de almindelige ankebetingelser, hvis sagen er af principiel karakter, eller øvrige forhold taler for det.⁶⁰

For udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 gælder der således en udvidet ankeadgang, hvilket er en positiv beskyttelse af tiltalte.⁶¹

3.2.5.2. Nærmere om genoptagelse

Ved siden af ankemuligheden står muligheden for genoptagelse af sagen. Tiltaltes genoptagelsesmulighed kan opdeles i to kategorier: ubetinget genoptagelsesadgang og betinget genoptagelsesadgang.

Ved *betinget genoptagelsesadgang* skal tiltalte enten kunne godtgøre, at vedkommende havde lovligt forfald, og på grund af utilregnelige omstændigheder ikke havde mulighed for at anmelde dette i tide, eller at stævningen ikke var kommet til tiltaltes kendskab i tide.⁶² Hvis genoptagelse nægtes, kan spørgsmålet indbringes for Den Særlige Klageret.⁶³

Ved *ubetinget genoptagelsesadgang* skal tiltalte ikke opfylde nogen betingelser om lovligt forfald eller manglende kendskab. Her har tiltalte krav på genoptagelse, så længe vedkommende indsender begæring herom inden for fristen.⁶⁴

⁵⁵ RPL § 902, stk. 2 forudsætningsvis

⁵⁶ RPL § 904, stk 2, jf. § 219a, stk. 5

⁵⁷ RPL § 904, stk. 2. Dette gælder også sager, der ankes efter tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, jf. RPL § 903, stk. 2, 2. pkt.

⁵⁸ RPL §§ 903, stk. 2, 3. pkt. og 910, stk. 2

⁵⁹ RPL § 902, stk. 3. Førhen var anke af disse udeblivelsesdomme afgrænset til kun at kunne omfatte strafudmålingen, men dette blev ændret i 2017, jf. lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 21 (ændring af § 902, stk. 3)

⁶⁰ RPL § 903, stk. 1

⁶¹ For reglerne om tiltaltes udeblivelse i ankesager henvises til RPL §§ 920, 921 og 987, stk. 5. Det bemærkes, at Justitsministeriet påtænker at foretage ændringer i § 920, jf. Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021, § 1, nr. 23 og 24

⁶² RPL § 987, stk. 3, 1. pkt.

⁶³ RPL § 987, stk. 1, 3 pkt. og stk. 3, 4. pkt.

⁶⁴ RPL § 987, stk. 3, 1. pkt.

Fristen for genoptagelse – betinget såvel som ubetinget – er som udgangspunkt 14 dage fra udeblivelsesdommens forkyndelse.⁶⁵

Den ubetingede genoptagelsesadgang er afgrænset til udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), der ikke kan ankes. Hvis en sådan udeblivelsesdom kan ankes efter reglerne herom, skal tiltalte således enten anke eller – hvis tiltalte i stedet ønsker genoptagelse – opfylde de almindelige genoptagelsesbetingelser. Som nævnt opfylder fængselsstraf altid betingelsen om, at der skal være idømt en vis minimumsstraf, før en dom kan ankes. Det samme gælder, hvis tiltalte er idømt mere end 20 dagbøder, en bøde over 6.000 kr., konfiskation af genstande over denne værdi eller andre offentligretlige følger.⁶⁶

Dette medfører, at langt de fleste udeblivelsesdomme afsagt i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4, kan ankes. Det praktiske anvendelsesområde for ubetinget genoptagelse må derfor antages at være snævert. Det betyder, at hvis tiltalte ønsker at få genoptaget en udeblivelsesdom fremmet efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, skal de almindelige genoptagelsesbetingelser normalt være opfyldt. Dog kan retten undtagelsesvis genoptage sagen, hvis tiltalte indsender begæring herom inden 1 år fra dommens forkyndelse.⁶⁷

I udkast til lovforslag af 12. februar 2021 om effektivisering af straffesagskæden mv. foreslår Justitsministeriet imidlertid at skærpe dokumentationskravet til lovligt forfald.⁶⁸ Hvor tiltalte før skulle "godtgøre" lovligt forfald, vil tiltalte efter lovændringen skulle "dokumentere" dette.

3.3. Reglernes udvikling

3.3.1. Mulighederne for at afsige udeblivelsesdom er flere gange blevet udvidet

Mulighederne for at afsige udeblivelsesdom er blevet ændret en række gange gennem årene.

RPL blev oprindeligt vedtaget i 1916, og også dengang var det klare udgangspunkt i straffesager, at tiltalte skulle være til stede under hele sagens behandling.⁶⁹ Der var dog også muligheder for at afsige udeblivelsesdomme.

Bl.a. havde retten i bødesager adgang til at behandle sagen, som om tiltalte havde tilstået, hvis tiltalte udeblev uden lovligt forfald eller nægtede at udtale sig.⁷⁰

⁶⁵ RPL § 987, stk. 3, 2. pkt.

⁶⁶ RPL § 902, stk. 2 forudsætningsvis

⁶⁷ RPL § 987, stk. 3, 3. pkt.

⁶⁸ Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven, færdselsloven mv. (Effektivisering af straffesagskæden mv.) af 12. februar 2021, § 1, nr. 25

⁶⁹ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, §§ 846 og 847, stk. 1

⁷⁰ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, § 934, stk. 1

Derudover kunne retten fremme en sag til dom, hvis tiltalte var undvejet efter anklageskriftets forkyndelse,⁷¹ eller hvis tiltalte havde forladt retsmødet uden rettens tilladelse.⁷² Udover disse tilfælde kunne der kun ske behandling af sagen, hvis tiltalte havde samtykket til sagens fremme uden vedkommendes tilstedeværelse, eller hvis tiltalte utvivlsomt ville blive frifundet.⁷³ I 1932 blev muligheden for at afsige udeblivelsesdom med tiltaltes samtykke begrænset, således at dette kun kunne ske, hvis der ikke ville blive spørgsmål om højere straf end fængsel i 6 måneder.⁷⁴

I **1978** blev der indført mulighed for at afhøre vidner og skønsmænd, selvom tiltalte var udeblevet (delvist fremmelse af sagen uden tiltaltes tilstedeværelse). Muligheden var betinget af, at tiltalte var lovligt tilsagt og udeblevet uden lovligt forfald. Desuden var det en betingelse, at gennemførelsen af afhøringer var foreneligt med hensynet til tiltalte, og at udsættelse af afhøring ville være til *væsentlig* ulempe for de fremmødte eller medføre *væsentlig* udsættelse af sagen.⁷⁵ Ifølge forarbejderne til loven var muligheden navnlig tiltænkt de tilfælde, hvor fjerntboende eller mange vidner var mødt i retten.⁷⁶ Endelig var det en betingelse, at tiltaltes forsvarer var til stede og samtykkede til gennemførelsen.⁷⁷

Overordnet set var mulighederne for at afsige udeblivelsesdom således særdeles begrænsede dengang, og hvis der var spørgsmål om fængselsstraf, var udeblivelsesdom som altovervejende hovedregel udelukket, medmindre tiltalte havde samtykket til udeblivelsesprocessen.⁷⁸

I 1994 blev der imidlertid foretaget en gennemgribende ændring af RPL, der havde til formål at effektivisere og forenkle retsplejen, herunder at sikre hurtigere og lettere sagsbehandling samt reducere retternes berammelsestider.⁷⁹

Dette skulle bl.a. ske ved at udvide adgangen til at idømme fængselsstraf ved udeblivelsesdom.⁸⁰ Baggrunden for denne skærpelse var bl.a. en undersøgelse fra 1986 der viste, at cirka 35 procent af alle retsmøder i byretten blev aflyst eller udsat, og at i knap 40 procent af disse tilfælde (svarende til cirka 15 procent af samtlige sager) skyldtes dette, at tiltalte var udeblevet uden oplyst lovligt forfald.⁸¹

Med afsæt i disse betragtninger, udvidede man mulighederne for at fremme straffesager både delvist og helt uden tiltaltes tilstedeværelse.

⁷¹ Også dengang var det et krav, at det skulle fremgå af indkaldelsen til retsmøde, at udeblivelse uden oplyst forfald kunne medføre udeblivelsesdom, jf. lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, § 932

⁷² Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, § 847, stk. 2, nr. 1 og 2

⁷³ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, § 847, stk. 2, nr. 3, litra a) og b)

⁷⁴ Lov nr. 209 af 23. juli 1932

⁷⁵ Lov nr. 260 af 8. juni 1979, § 1, nr. 86. Se også lovforslag nr. 89 af 29. november 1978, specielle bemærkninger til § 1, nr. 84-86

⁷⁶ Lovforslag nr. 89 af 29. november 1978, almindelige bemærkninger, pkt. 3.2

⁷⁷ Lov nr. 260 af 8. juni 1979, § 1, nr. 86, sidste pkt.

⁷⁸ Mulighederne for at afsige udeblivelsesdom, hvis tiltalte er undvejet eller har forladt retslokalet, er ikke begrænset med hensyn til den straf, der kan idømmes. Disse muligheder var allerede en del af retsplejeloven fra 1916, men anvendes yderst sjældent. Se herom også Niels Viltoft i U2001B.133 – Effektiv eller discountretspleje, s. 1

⁷⁹ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 1.1

⁸⁰ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 1.5

⁸¹ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.1

For så vidt angår muligheden for at afhøre vidner og skønsmænd uden tiltaltes tilstedeværelse (delvis fremme af sagen) afskaffede man kravet om, at tiltaltes forsvarer skulle samtykke til gennemførelse af afhøringerne.⁸² Det blev ved afskaffelsen forudsat, at forsvareren fortsat ville kunne protestere.⁸³

Med lovændringen i 1994 ophævede man også kravet om, at tiltalte skulle samtykke til udeblivelsesdom med fængselsstraf, i sager med spørgsmål om fængsel i op til 30 dage.⁸⁴ Ligeledes kunne der nu uden samtykke afsiges udeblivelsesdom om konfiskation, erstatning og frakendelse af førerretten.⁸⁵

Lovændringerne markerer på sin vis et paradigmeskift inden for udeblivelsesdomme, der før som altovervejende hovedregel – uden tiltaltes samtykke – havde været forbeholdt sager med bødestraf.

Det fremgår af forarbejderne til lovændringen, at samtykkekravet i praksis havde medført, at adgangen til at afsige udeblivelsesdomme i mange tilfælde ikke blev benyttet. Og da tiltaltes udeblivelse ikke ville blive anset som en erkendelse af skyld fra tiltaltes side, fandt Justitsministeriet det ikke betænkeligt at ophæve samtykkekravet i "visse mindre straffesager".

Justitsministeriet anførte desuden, at ordningen formentlig primært ville kunne anvendes inden for færdselslovsområdet, hvor mange sager kunne afgøres takstmæssigt med korte straffe. Bestemmelsen burde dog formuleres neutralt, så reglerne også kunne anvendes i mindre, ukomplicerede straffesager, hvor strafudmålingen ikke gav anledning til tvivl.⁸⁶

Det var ved lovændringen forudsat, at ordningen var valgfri. Retten kunne således undlade at fremme sagen, selvom betingelserne for at afsige udeblivelsesdom var opfyldt, hvis retten skønnede, at tiltaltes tilstedeværelse ville have betydning for skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen. Retten kunne desuden på et hvilket som helst tidspunkt afbryde sagen, hvis det gav anledning til betænkelighed, at sagen blev fremmet som udeblivelsesdom.⁸⁷

Mulighederne for at idømme fængselsstraf ved udeblivelsesdom blev udvidet i 2002. Her blev grænsen hævet fra 30 dages fængsel til 3 måneders ubetinget fængsel. Overordnet set var formålet med denne udvidelse at opnå øget anvendelse af udeblivelsesdomme.⁸⁸ I den forbindelse blev der peget på, at der var et betydeligt ressourcspild pga. udeblivelse, og at de dagældende betingelser for udeblivelsesdomme medførte, at bestemmelsen kun i meget begrænset omfang kunne anvendes i praksis.⁸⁹

⁸² Lov nr. 369 af 18. maj 1994 om ændring af straffeloven og retsplejeloven, § 2, nr. 22. Se også lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 1.5

⁸³ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.8 og specielle bemærkninger til § 2, nr. 22

⁸⁴ Maksimummet på 30 dages fængsel gjaldt således, at der heller ikke kunne blive tale om betinget fængselsstraf på mere end 30 dage, jf. lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.2

⁸⁵ Lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 2, nr. 22 (§ 847, stk. 3, nr. 4)

⁸⁶ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.7

⁸⁷ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.4

⁸⁸ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 9. Udvidelsen bygger på et forslag Dommerforeningen, Rigsadvokaten og Advokatrådet, jf. pkt. 2.1

⁸⁹ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.1 og 3.3.1

Ifølge forarbejderne til lovændringen, ville det medføre, at der kunne afsiges udeblivelsesdom i et "meget stort antal straffesager". Der blev i den forbindelse henvist til, at antallet af sager, hvor der idømtes fængsel i tre måneder eller derunder, udgjorde 79 procent af samtlige betingede og ubetingede straffedomme i 1999.⁹⁰ Justitsministeriet bemærker også, at man med udvidelsen gik væk fra den før gældende tankegang om, at udeblivelsesdomme var afgrænset til mindre, ukomplicerede og mere takstmæssige lovovertrædelser.⁹¹ Desuden fremgår det, at ministeriet forudsatte, at domstolene ville tillade udeblivelsesdomme i videre omfang, end det var forudsat med lovændringen i 1994.⁹²

Selvom det ifølge Justitsministeriet ikke kunne udelukkes, at tiltaltes forklaring kan have betydning for vurderingen af skyldsspørgsmålet og strafudmålingen, var det efter ministeriets opfattelse ubetænkeligt i sager med op til 3 måneders fængsel at "*lade det være op til den tiltalte at afgøre, om den pågældende ønsker at møde op til domsforhandlingen og gøre eventuelle formidlende omstændigheder gældende*".⁹³

Dette skulle ifølge Justitsministeriet ses i lyset af, at der foregår en sædvanlig bevisførelse og -vurdering, at retten skal finde det forsvarligt at fremme sagen uden tiltaltes tilstedeværelse, og at tiltalte blev sikret en ubetinget adgang til genoptagelse.⁹⁴ Der henvises til afsnittet nedenfor for en nærmere gennemgang af disse beskyttelsesforanstaltninger, idet det bemærkes, at der i 2002 også blev vedtaget indskrænkninger i dele af beskyttelsesforanstaltningerne.

I 2017 blev bestemmelsen om udeblivelsesdomme igen ændret væsentligt. Grænsen for at kunne afsige udeblivelsesdom i sager, hvor tiltalte har samtykket dertil, blev hævet fra fængsel i 6 måneder til fængsel i 1 år. Grænsen i sager fremmet i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), hvor tiltalte ikke har samtykket, blev hævet fra fængsel i 3 måneder til fængsel i 6 måneder. I den del af bestemmelsen, der vedrører rettens afgørelse af, om en sag skal fremmes, når tiltalte ikke er mødt, blev ordet "kan" ændret til "skal". Det betyder, at hvor retten tidligere *kunne* fremme sagen, hvis betingelserne herfor var opfyldt, *skal* retten efter ændringen træffe beslutning herom, når betingelserne er opfyldt.⁹⁵

Disse udvidelser var en følge af af Respektpakke I, der blev fremlagt af SR-regeringen i maj 2016, og som havde til formål at øge respekten for det offentlige rum, offentlige myndigheder og personer i offentlig tjeneste.⁹⁶ Lovforarbejderne henviser til den del af respektpakken, hvori det er anført, at:

⁹⁰ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.2

⁹¹ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.2

⁹² Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.4

⁹³ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.4 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 9. Bemærk at domsforhandling er det, der i dag kaldes for hovedforhandling. Bemærk at domsforhandling er det, der i dag kaldes for hovedforhandling

⁹⁴ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.4

⁹⁵ Lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 17-19 (§ 855, stk. 3, stk. 3, nr. 3 og stk. 3, nr. 4)

⁹⁶ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 1

”der skal gøres øget brug af udeblivelsesdomme, så tiltaltes udeblivelse – og den mangel på respekt, det er udtryk for – ikke står i vejen for en konsekvent strafforfølgning”.⁹⁷

Om ændringen af ordet ”kan” til ”skal” fremgår det af lovforarbejderne, at udgangspunktet for anvendelsen af udeblivelsesdomme skal vendes om, så det vil kræve en særlig grund, hvis sagen ikke skal gennemføres som udebli velsessag, når betingelserne i øvrigt er opfyldt.⁹⁸ Desuden fremgår det, at anklagemyndigheden forudsættes at nedlægge påstand om udeblivelsesdom i samtlige sager, hvor betingelserne er opfyldt.⁹⁹ Videre fremgår det, at den omstændighed, at en forklaring fra tiltalte kan være af betydning for vurderingen af skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen, ikke i sig selv kan medføre, at sagen udsættes.¹⁰⁰ Der skal derimod foreligge konkrete grunde i den pågældende sag, før tiltaltes tilstedeværelse kan anses for nødvendig, og sådanne grunde vil der ifølge Justitsministeriet normalt ikke foreligge.¹⁰¹

Det blev med lovændringerne forudsat, at domstolene ville anvende udeblivelsesdomme i væsentligt videre omfang, end det var forudsat med lovændringerne i 2002.¹⁰² Respektpakken medførte samtidig en indskrænkning i dele af beskyttelsesforanstaltningerne. Der henvises til afsnittet nedenfor for en gennemgang af disse indskrænkninger.

I 2019 blev påstand om udvisning tilføjet til anvendelsesområdet for udeblivelsesdomme, både i sager med og uden tiltaltes samtykke til sagens fremme uden vedkommendes tilstedeværelse.¹⁰³ Således har tiltalte siden denne lovændring også kunnet blive dømt til udvisning af landet, uden at vedkommende har været til stede i retten. Af lovforarbejderne fremgår det, at det i praksis opleves som et væsentligt problem, at tiltalte udebliver i sager, hvor der er nedlagt påstand om udvisning, hvorefter sagerne må udsættes og dermed forhales. Lovændringen havde til formål at imødegå dette problem.¹⁰⁴

3.3.2. Beskyttelsesforanstaltningerne forringes over tid

De beskyttelsesforanstaltninger, der skal kompensere for den indskrænkning i tiltaltes retssikkerhed, som udeblivelsesdomme medfører, er også blevet ændret gennem tiden.

De snævre muligheder for at afsige fældende udeblivelsesdomme, der fulgte af den oprindelige RPL fra **1916**, var i alle tilfælde ledsaget af en forudsætning om *forudgående underretning* af tiltalte.¹⁰⁵

⁹⁷ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2.1

⁹⁸ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

⁹⁹ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

¹⁰⁰ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

¹⁰¹ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1

¹⁰² Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1, 2.4.3.2 og 2.4.3.3

¹⁰³ Lov nr. 485 af 30. april 2019, § 1, nr. 3 og 4

¹⁰⁴ Lovforslag nr. 174 af 27. februar 2019, almindelige bemærkninger, pkt. 1 og 2.2.3.1

¹⁰⁵ Dette følger af selve udformningen af dagældende § 847. Således forudsatte stk. 2, nr. 1, at anklageskriftet var forkyndt for tiltalte, nr. 2, at tiltalte allerede var mødt op for derefter at forlade retten, og nr. 3, litra a), at tiltalte havde samtykket.

Anklageskriftet og indkaldelsen til retsmøde skulle forkyndes for tiltalte,¹⁰⁶ og dengang skulle det – modsat i dag – foregå ved stævningsmand eller alternativt politiet.¹⁰⁷ Samtidig indeholdt loven også dengang et krav om *efterfølgende underretning*, idet domsudskriften skulle forkyndes for tiltalte, når vedkommende ikke havde været til stede ved selve domsafsigelsen.¹⁰⁸

Tiltalte havde også adgang til, under visse betingelser, at *anke* eller at få *genoptaget* en udeblivelsesdom.¹⁰⁹ Fristen var for begge dele 14 dage, og hvis tiltalte ikke havde været til stede ved selve afsigelsen af dommen, blev fristen beregnet fra forkyndelsen af domsudskriften (det vil sige ikke fra domsafsigelsen, som ellers var udgangspunktet for øvrige sager).¹¹⁰

For så vidt angår muligheden for at *anke* blev der i **1932** indsat krav om, at tiltalte skulle have givet møde i retten, før tiltalte kunne anke dommen.¹¹¹ Det betød i praksis, at udeblivelsesdomme som udgangspunkt ikke kunne ankes, men justitsministeren kunne dog i særlige tilfælde tillade anke. Dette gjaldt navnlig, hvis sagen havde "almindelig interesse" eller havde betydelige følger for tiltalte.¹¹²

I **1939** blev den Særlige Klageret oprettet, og tiltalte kunne således indbringe spørgsmål om afslag på *genoptagelse* hertil.¹¹³

I **1972** skete der en generel ændring i reglerne om forkyndelse. Herefter kunne der også ske forkyndelse via brev, dog således at fremkomsten af brevet skulle dokumenteres.¹¹⁴

Med ændringen af RPL i **1994**, hvor mulighederne for at afsige udeblivelsesdom blev væsentligt udvidet, skete der en forøgelse af beskyttelsesforanstaltningerne.

Den nye mulighed for – uden tiltaltes samtykke – at afsige udeblivelsesdom med fængselsstraf, blev for det første ledsaget af et skærpet *forudgående underretningskrav*. Således blev der indført krav om, at indkaldelsen til retsmødet skulle forkyndes personligt for tiltalte, og at tiltalte i forbindelse hermed skulle gøres bekendt med, at vedkommendes udeblivelse kunne medføre en udeblivelsesdom, herunder fængselsstraf.¹¹⁵ Det ville derfor ikke være tilstrækkeligt, hvis forkyndelse skete for f.eks. en person fra tiltaltes husstand, hvilket udgør en undtagelse til hovedreglen om forkyndelse.¹¹⁶

¹⁰⁶ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, §§ 832 og 840

¹⁰⁷ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, §§ 153 og 156

¹⁰⁸ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, § 219, stk. 4

¹⁰⁹ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, §§ 962 og 987

¹¹⁰ Lov nr. 90 om Rettens Pleje af 11. april 1916, § 948 for så vidt angår anke og § 987, 2. pkt., jf. § 948 for så vidt angår genoptagelse

¹¹¹ Lov nr. 209 af 23. juli 1932, § 1, til § 962

¹¹² Lovbekendtgørelse nr. 212 af 1. oktober 1936, § 962, 5. pkt.

¹¹³ Lov nr. 113 af 15. marts 1939, § 18 (§ 987, stk. 2)

¹¹⁴ Lov nr. 66 af 8. marts 1972, §§ 155-157

¹¹⁵ Lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 2, nr. 22 (indsættelse af § 847, stk. 4) og § 2, nr. 8 (indsættelse af § 163, stk. 2)

¹¹⁶ Lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 2, nr. 8 (indsættelse af § 163, stk. 2), jf. lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.2

Derudover blev der indført et krav om *obligatorisk forsvarerbeskikkelse*, før en sag med fængselsstraf kunne fremmes til udeblivelsesdom uden tiltaltes samtykke.¹¹⁷

Det skærpede *efterfølgende underretningskrav* - kravet om, at fældende domme afsagt i tiltaltes fravær skulle forkyndes for tiltalte – blev opretholdt særskilt for udeblivelsesdomme.¹¹⁸

Bestemmelsen om adgangen til *genoptagelse* blev tilpasset den nye indretning af reglerne om udeblivelsesdomme, således at den udvidede mulighed for at afsige udeblivelsesdomme blev modsvaret af en tilsvarende mulighed for genoptagelse.¹¹⁹ Betingelserne for genoptagelse af udeblivelsesdomme blev i sig selv ikke ændret rent materielt. Således gjaldt det fortsat, at tiltalte – hvis anke var udelukket – kunne begære genoptagelse, når vedkommende kunne godtgøre at have haft lovligt forfald, men have været forhindret i at anmelde dette i tide pga. utilregnelige omstændigheder, *eller* at stævningen ikke rettidigt var kommet til vedkommendes kendskab.¹²⁰

Lovforarbejderne uddybede imidlertid, hvordan disse betingelser skulle forstås. Således fremgår det, at retten ikke skulle stille for omfattende krav med hensyn til beviset for lovligt forhold. Det var i den forbindelse anført:¹²¹

”Gør en domfældt f.eks. gældende, at han på tidspunktet for domsforhandlingen var sengeliggende på grund af sygdom, og at han ikke havde mulighed for f.eks. telefonisk at meddele retten dette, kan der efter omstændighederne være grund til, at retten tillader genoptagelse, uden at det er fornødent at afkræve den domfældte nærmere bevis for sygdommens art eller for det forhold, at den, domfældte var afskåret fra at telefonere”.

Desuden fremgik det, at der kan være grund til at vise større imødekommenhed overfor genoptagelsesanmodninger, når tiltalt er idømt frihedsstraf.¹²²

Udvidelsen i **2002** af mulighederne for at afsige udeblivelsesdomme, hvor grænsen for fængselsstraf blev hævet fra 30 dage til 3 måneder, blev modsvaret af visse udvidelser af de tilknyttede beskyttelsesforanstaltninger. Imidlertid blev andre beskyttelsesforanstaltninger samtidig indskrænket.

For det første blev reglerne om den *forudgående underretning* ændret. Betingelsen om, at der skulle være sket forkyndelse for tiltalte personligt, før der kunne afsiges udeblivelsesdom med fængselsstraf, blev ophævet.¹²³ Dermed kunne der afsiges udeblivelsesdom med fængselsstraf,

¹¹⁷ Lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 1, nr. 21 (indsættelse af § 731, stk. 1, litra a), jf. lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 1.5 og 5.2.3

¹¹⁸ Lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 2, nr. 11 (indsættelse af stk. 6 i § 219). Kravet gjaldt alle former for udeblivelsesdomme i retsplejelovens § 847, stk. 3

¹¹⁹ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.6

¹²⁰ Lov nr. 369 af 18. maj 1994, § 1, nr. 6 (affattelse af § 987, stk. 1, 1. og 2. pkt.)

¹²¹ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.6

¹²² Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.6

¹²³ Lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 5 (ophævelse af § 163, stk. 2) og § 1, nr. 10 (ændring af § 847, stk. 4), jf. lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1 og pkt. 3.3.5 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 5 og 10

selvom forkyndelse af indkaldelsen til retsmødet alene var blevet forkyndt for f.eks. en person fra tiltaltes husstand eller tiltaltes arbejdsgiver.¹²⁴

For at kompensere for ophævelsen af kravet om personlig forkyndelse af indkaldelsen til retsmøde, blev der indført en videre beskyttelse i forbindelse med den *efterfølgende underretning* af tiltalte. Domsudskriften skulle forkyndes personligt for tiltalte, hvis indkaldelsen ikke havde været personligt forkyndt.¹²⁵ Hvis indkaldelsen havde været forkyndt personligt, skulle der derimod blot ske sædvanlig forkyndelse af domsudskriften.¹²⁶ Formålet med denne ændring var således fortsat at sikre, at den tiltalte i praksis fik kendskab til straffesagen, selvom kravet om personlig forkyndelse af indkaldelsen blev ophævet.¹²⁷

Derudover blev der indført mulighed for, at forsvareren – men ikke anklagemyndigheden – kunne *dokumentere*¹²⁸ tiltaltes forklaring til politirapport under hovedforhandlingen.¹²⁹ Af forarbejderne fremgår det, at formålet hermed var at sikre, at alle oplysninger, som kunne være til gunst for tiltalte, skulle kunne indgå i sagen.¹³⁰

Som en væsentlig udvidelse af beskyttelsesforanstaltningerne blev der desuden indført en ubetinget adgang til *genoptagelse* af udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (dagældende § 847, stk. 3, nr. 4, fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 3 måneders fængsel).¹³¹ Fristen for genoptagelse blev sat til fire uger regnet fra dommens forkyndelse, det vil sige en længere frist end for øvrige genoptagelsessager.¹³² Baggrunden for ændringen var, at det fremover ville være muligt at afsige udeblivelsesdom med højere fængselsstraf, endog uden tilsigelsen var blevet personligt forkyndt.¹³³ Justitsministeriet var i den forbindelse opmærksom på, at det med reglerne ikke kunne udelukkes, at indkaldelsen til retsmødet ikke var kommet til tiltaltes kendskab.¹³⁴

Justitsministeriet var dog også opmærksom på, at en ubetinget genoptagelsesadgang gav mulighed for spekulation fra tiltaltes side, idet den reelt gav mulighed for at få realitetsbehandlet sin sag i tre instanser, og tiltalte får herved også mulighed for at trække sagen i langdrag.

¹²⁴ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1 og pkt. 3.3.5 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 5 og 10

¹²⁵ Lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 6 (indsættelse af § 219 a, stk. 5, 3. pkt.)

¹²⁶ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1 og 3.1

¹²⁷ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.5

¹²⁸ Heri ligger, at der kan ske oplæsning og anvendelse som bevis af dokumentet

¹²⁹ Lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 11 (indsættelse af § 877, stk. 2, nr. 6), jf. lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1 og pkt. 3.3.3

¹³⁰ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.3

¹³¹ Lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 13 (indsættelse af § 987, stk. 2), jf. lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1, pkt. 3.1 og pkt. 3.3.7 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 13

¹³² Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.1 og 3.3.7 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 13. Samtidig blev der indført mulighed for genoptagelse i op til 1 år under helt særlige omstændigheder.

¹³³ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.7 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 13

¹³⁴ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.7

Ministeriet ville følge udviklingen i antallet af udeblivelsesdomme og genoptagelsessager nøje, og dermed overveje, om ændringen skulle opretholdes, hvis spekulationsbekymringerne viste sig at være velbegrundede.¹³⁵

Også muligheden for at *anke* blev udvidet. Hvor det før var det klare udgangspunkt, at tiltalte skulle have været til stede under sagens behandling, før vedkommende kunne anke,¹³⁶ blev der indført mulighed for, at udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (dagældende § 847, stk. 3, nr. 4, fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 3 måneders fængsel),¹³⁷ kunne ankes til formildelse (ankeadgangen omfattede altså alene strafudmålingen og ikke skyldsspørgsmålet).¹³⁸

I 2004 blev muligheden for at foretage digital forkyndelse vedtaget.¹³⁹ Justitsministeren skulle imidlertid først efterfølgende bestemme, hvornår reglen skulle træde i kraft, og i 2012 var dette endnu ikke sket.¹⁴⁰ I 2012 blev der i stedet vedtaget en ny lov, der ændrede forkyndelsesreglerne. Med denne lovændring blev der indført tre nye forkyndelsesformer: telefonforkyndelse, digital forkyndelse og forenklet digital forkyndelse.¹⁴¹ Telefonforkyndelse trådte i kraft i 2013,¹⁴² hvorimod reglerne om digital forkyndelse og forenklet digital forkyndelse først trådte i kraft i 2015.¹⁴³

Med forenklet digital forkyndelse ansås forkyndelse for at være sket, når blot meddelelsen var blevet åbnet.¹⁴⁴ Dette blev dog ændret ved en lovændring i **2017**, hvorefter forkyndelse ansås for at være sket allerede, når er sket en *behandling* af den digitale meddelelse.¹⁴⁵ Dette betyder i praksis bl.a., at forkyndelse er sket, når blot meddelelsen er blevet slettet, flyttet eller videresendt, og det er derfor ikke et krav, at meddelelsen nogensinde har været åbnet.¹⁴⁶

Da mulighederne for at afsige udeblivelsesdomme blev udvidet i 2017, skete der samtidig yderligere indskrænkninger i beskyttelsesforanstaltningerne.

For det første blev den ubetingede adgang til *genoptagelse* af straffesagen indskrænket til kun at gælde udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), der ikke kan ankes.¹⁴⁷ Det betød, at tiltalte alene kunne få genoptaget sin sag,

¹³⁵ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.7

¹³⁶ Før lovændringen kunne anke således kun ske med Procesbevillingsnævnets tilladelse

¹³⁷ § 847, stk. 3, nr. 4-domme

¹³⁸ Lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 12 (indsættelse af § 962, stk. 2, 3. pkt.), jf. lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1, pkt. 3.1 og pkt. 3.3.7 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 12. Der blev desuden indført krav om, at de øvrige ankebetinger skulle være opfyldt.

¹³⁹ Lov nr. 447 af 9. juni 2004, § 1, nr. 5 (indsættelse af § 155, stk. 1, nr. 2). Med denne lovændring ansås digital forkyndelse for at være sket, når modtageren havde bekræftet modtagelsen af meddelelsen enten ved digital signatur eller personligt underskrevet kopi af meddelelsen, jf. § 1, nr. 6 (indsættelse af § 156a)

¹⁴⁰ Lovforslag nr. 12 af 3. oktober 2012, almindelige bemærkninger, pkt. 2.2.1

¹⁴¹ Lov nr. 1242 af 18. december 2012, § 1, nr. 6 og § 1, nr. 7 (indsættelse af § 155). Både nr. 6 og nr. 7 vedrører udformningen af § 155, idet den del af bestemmelsen, der vedrører forenklet digital forkyndelse, først trådte i kraft senere end resten af bestemmelsen, jf. lovens § 5, stk. 1 og 2

¹⁴² Lov nr. 1242 af 18. december 2012, § 5, stk. 1

¹⁴³ Lov nr. 1242 af 18. december 2012, § 5, stk. 2, jf. bekendtgørelse nr. 25 af 20. januar 2015

¹⁴⁴ Lov nr. 1242 af 18. december 2012, § 1, nr. 7 (indsættelse af § 156 c)

¹⁴⁵ Lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 6 (ændring af § 156 c)

¹⁴⁶ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, specielle bemærkninger til § 1, nr. 5

¹⁴⁷ Lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 24

hvis de almindelige betingelser for genoptagelse var opfyldt,¹⁴⁸ eller hvis tiltalte var afskåret fra at anke.¹⁴⁹ Baggrunden for denne ændring var bl.a., at det blev anset for centralt for fællesskabet, at kriminelle hurtigt mærker konsekvenserne af deres handlinger, og at der skal gå så kort tid som muligt fra forbrydelse til domfældelse. Hertil kom, at den ubetingede genoptagelsesadgang gav mulighed for, at tiltalte kunne spekulere i at forhale sagen og få behandlet skyldsspørgsmålet tre gange,¹⁵⁰ ligesom der fortsat var et reelt problem med udeblivelser fra straffesager, hvilket indebar et "ikke ubetydeligt" ressourcospild.

Derudover blev fristen for at begære genoptagelse indskrænket fra 4 uger til 14 dage.¹⁵¹

Samtidig blev adgangen til at *anke* udvidet, så anke af udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 ikke længere var begrænset til strafudmålingen, men også kunne omfatte skyldsspørgsmålet.¹⁵² Denne ændring kan dog ikke anses for en udvidet beskyttelse, da den medførte en tilsvarende indskrænkning af genoptagelsesadgangen, som giver en videre beskyttelse af tiltalte.

¹⁴⁸ De almindelige betingelser for genoptagelse er, at tiltalte godtgør enten at have haft lovligt forfald og ved ham utilregnelige omstændigheder har været forhindret fra i tide at anmelde dette, *eller* at stævningen ikke rettidigt er kommet til domfældtes kundskab

¹⁴⁹ I medfør af reglerne om anke i RPL §

¹⁵⁰ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2.5

¹⁵¹ Lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 25 (ændring af § 987, stk. 3, 2. pkt.)

¹⁵² Lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 21 (ændring af § 902, stk. 3)

Udvikling i reglerne om udeblivelsesdomme* og de tilknyttede beskyttelsesforanstaltninger

Retsplejeloven af 1916 indeholdt ikke mulighed for at afsige udeblivelsesdom*. Dette blev først indført senere. Figuren nedenfor viser udviklingen i reglerne for udeblivelsesdomme* og de tilknyttede beskyttelsesforanstaltninger.

Udvidelser af muligheder for at afsige udeblivelsesdomme

Beskyttelsesforanstaltninger

Fængsel op til 30 dage, konfiskation, førerretsfrakendelse og erstatning*

1994

Krav om personlig forkyndelse af indkaldelse til retten
Krav om forkyndelse af dommen
Obligatorisk forsvarer i sager med fængselsstraf
Begrænset mulighed for anke pga. krav om tiltaltes tilstedeværelse i byretten (frist 14 dage fra dommens forkyndelse)
Mulighed for betinget genoptagelse, hvis anke er udelukket (frist 14 dage fra dommens forkyndelse)

Fængselsgrænse hæves til 3 måneder*

2002

Ophævelse af krav om personlig forkyndelse af indkaldelsen. Indkaldelsen skal i stedet forkyndes på normal vis

Krav om personlig forkyndelse af dommen, medmindre indkaldelsen er forkyndt personligt

Forsvarer har mulighed for at dokumentere gengivelsen af tiltaltes forklaring til politirapport
Ubetinget genoptagelsesadgang (frist 4 uger fra dommens forkyndelse)
Mulighed for at anke strafudmålingen i udeblivelsesdomme*

2015

Mulighed for at forkynde digitalt (forkyndelse anses sket, når meddelelsen i e-Boks er åbnet)

Fængselsgrænse hæves til 6 måneder*

2017

Retten skal afsige udeblivelsesdom, når betingelserne er opfyldt. Den omstændighed, at en forklaring fra tiltalte kan være af betydning for vurderingen af skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen, kan ikke i sig selv medføre, at sagen udsættes.

Ændring i regler om digital forkyndelse (forkyndelse anses sket, når meddelelsen i e-Boks er behandlet, f.eks. slettet)

Afskaffelse af ubetinget genoptagelsesadgang for domme, der kan ankes (frist 14 dage fra dommens forkyndelse)

Mulighed for også at anke skyldsspørgsmålet i udeblivelsesdomme*

Udvisning tilføjes som mulig retsfølge*

2019

*Tidslinjen omfatter kun muligheden for at afsige udeblivelsesdom med fængselsstraf og øvrige retsfølger uden tiltaltes samtykke (RPL § 855, stk. 3, nr. 4)

Angiver indskrænkning af tiltaltes retssikkerhed

Angiver udvidelse af tiltaltes retssikkerhed

Angiver ændringer, der isoleret set øger tiltaltes retssikkerhed, men som skal ses i sammenhæng med øvrige regelændringer, og derved samlet set ikke udvider tiltaltes retssikkerhed

4. Retssikkerhedsmæssige udfordringer i udeblivelsessager

4.1. Indledning

I dette kapitel belyses de generelle retssikkerhedsmæssige udfordringer i sager, der fremmes til udeblivelsesdom i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel).

Som tidligere nævnt er det klare udgangspunkt i strafferetsplejen, at tiltalte skal være til stede under hele behandlingen af en straffesag. Det giver det bedste grundlag for varetagelsen af tiltaltes retssikkerhed, idet oplysninger om tiltaltes opfattelse af begivenhederne og oplysninger om tiltaltes personlige forhold fuldt ud kan indgå i sagens behandling. Muligheden for at afsige udeblivelsesdomme er derfor forbundet med en række retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Overfor disse betænkeligheder står imidlertid hensynet til at sikre en effektiv og hurtig behandling af straffesager. Når tiltalte udebliver fra et retsmøde, som ikke kan gennemføres uden tiltaltes tilstedeværelse, må retten nemlig udsætte retsmødet,¹⁵³ eller træffe beslutning om anholdelse af tiltalte, således at politiet kan bringe tiltalte til retten,¹⁵⁴ hvilket også medfører ventetid.

Når behandlingen af en straffesag udsættes, fordi tiltalte ikke møder, medfører det et øget ressourceforbrug hos domstolene og anklagemyndigheden. Samtidig møder dommer, domsmænd, forsvarsadvokat, anklager og vidner forgæves. Længere sagsbehandlingstid for straffesager udgør samtidig en særlig belastning for de personer, der er ofre for en forbrydelse, ligesom det også kan være belastende for de tiltalte selv at vente længe på en afgørelse. Endelig er der også et hensyn at tage til befolkningens generelle retsfølelse, som kan påvirkes negativt, hvis tiltalte bevidst kan undgå at blive retsforfulgt for kriminalitet ved ikke at møde i retten.

Muligheden for at afsige udeblivelsesdomme varetager med andre ord en række væsentlige hensyn. Spørgsmålet er dog, om man med de nuværende regler har fundet den rette balance mellem på den ene side hensynet til tiltaltes retssikkerhed og på den anden side hensynet til at sikre en effektiv og hurtig behandling af straffesager.

“Nu har man trukket grænsen der, hvor den er i dag. Men jeg tror da ikke, at der er nogen aktører, der er særligt vilde med den måde, det er skåret på. Man kommer af med en bunke og kommer videre. [...] Der er et massivt effektivitetspres. Det er det her et meget godt tegn på.”

Forsvarsadvokat

¹⁵³ RPL § 855, stk. 1

¹⁵⁴ RPL § 757

”Det er jo en effektivisering på bekostning af den optimale retssikkerhed, nemlig at tiltalte altid er der. Men det er på baggrund af utroligt mange erfaringer om, at tiltalte udebliver, og det stopper retssystemets effektivitet.”

Forsvarsadvokat

”Ud fra en retssikkerhedsmæssig synsvinkel synes jeg grundlæggende ikke det er rimeligt, at folk bliver idømt for høj straf in absentia. Det er lidt fremmed for dansk ret, synes jeg. Og man skal i hvert fald passe på med at hæve det yderligere. Nu kan man få 6 måneder og en udvisning uden at møde. Det synes jeg er betænkeligt, men det er til at leve med, når vi har en nødbremse, vi kan trække i.”

Dommer

”Jeg har ofte som forsvarer forsøgt at gøre gældende, at min klient skal være til stede af den og den grund. Der vil jeg sige, at i de senere to-tre år, at der kan jeg fornemme, at det er man meget, meget, meget lidt tilbøjelig til. Der synes jeg måske nok, at man i forbindelse med de seneste stramninger af retsplejeloven omkring udeblivelsessager, og de tilkendegivelser, der har været om, at nu skal vi bare få kørt sagerne igennem for enhver pris, der ser man lidt stort på retssikkerheden.”

Forsvarsadvokat

4.2. Domstolsbehandling af sager uden tiltalte

Det primære – og mest indlysende – formål med strafferetsplejen, er at retsforfølge strafbare lovovertrædelser. Samtidig er strafferetsplejen helt grundlæggende formet i lyset af, at straf er en af de mest indgribende former for udøvelse af statsmagt, og at individet derfor skal beskyttes.

Dette kommer til udtryk i flere af strafferetsplejens grundlæggende principper. Som eksempel kan nævnes princippet om den materielle sandhed, der indebærer, at domstolen er pålagt at finde frem til sandheden i straffesager, så skyldige drages til ansvar, og uskyldige ikke dømmes.¹⁵⁵ Derudover kan princippet om favor defensios (”forsvarets begunstiging”) nævnes, hvilket bygger på en filosofi om, at det er bedre, at skyldige går fri, end at en uskyldig bliver dømt.¹⁵⁶

Udgangspunktet om, at tiltalte skal være til stede i retten under sagens behandling, må anses som en udmøntning af disse grundlæggende principper. Således er tiltaltes tilstedeværelse i retten bl.a. en forudsætning for, at tiltalte kan imødegå vidneudsagn, og at retten kan lade tiltaltes eventuelle forklaring indgå i den samlede bevisbedømmelse. At tiltalte som udgangspunkt skal være til stede

¹⁵⁵ Michael Kistrup m.fl., Straffeprocessen, 3. udgave, 2018, kapitel 1.3.1

¹⁵⁶ Michael Kistrup m.fl., Straffeprocessen, 3. udgave, 2018, kapitel 1.5

under hele hovedforhandlingen hænger også tæt sammen med det tillempede partsprincip, hvorefter tiltalte og dennes forsvarer har en række processuelle partsbeføjelser, som f.eks. retten til kontradiktion og tiltaltes ret til det sidste ord, inden sagen optages til dom.¹⁵⁷

Desuden har EMD bl.a. udtalt, at tiltaltes tilstedeværelse under en straffesag i princippet er en forudsætning for retten til en retfærdig rettergang, som er beskyttet i EMRK.¹⁵⁸

Muligheden for, at retten kan fremme en sag til dom uden tiltaltes tilstedeværelse, går således på kompromis med nogle af grundprincipperne i strafferetsplejen, og giver derfor også anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Normalt vil der først blive taget stilling til spørgsmålet om at fremme sagen som en udeblivelsesag, når retten er sat, og det viser sig, at tiltalte ikke er mødt. Selve sagsprocessen op til dette punkt adskiller sig derfor ikke fra processen i øvrige straffesager.

Hvis tiltalte ikke møder i retten, kan anklagemyndigheden nedlægge påstand om, at sagen alligevel skal fortsætte uden tiltaltes tilstedeværelse. Det er dog fra politisk side forudsat, at anklagemyndigheden skal nedlægge påstand herom i samtlige sager, hvor betingelserne for at afsige udeblivelsesdom i øvrigt er opfyldt.¹⁵⁹

Tidligere kunne retten nægte at fremme sagen til dom i tiltaltes fravær, hvis retten skønnede, at tiltaltes forklaring ville have betydning for vurderingen af skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen.¹⁶⁰ Siden 2017 har det imidlertid været sådan, at retten skal gennemføre hovedforhandlingen, hvis anklagemyndigheden anmoder om det, og betingelserne i øvrigt er opfyldt. Den omstændighed, at tiltaltes forklaring kan være af betydning for vurderingen af skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen, kan ikke længere i sig selv medføre, at sagen udsættes.¹⁶¹ Således fremgår følgende af lovforslaget:¹⁶²

“En hovedforhandling vil herefter skulle fremmes, hvis sagen trods tiltaltes udeblivelse er tilstrækkeligt oplyst. Det forhold, at en forklaring fra den tiltalte kan være af betydning ved vurderingen af skyldsspørgsmålet og strafudmålingen, kan derfor ikke alene medføre, at sagen udsættes.”

“Ændringen vil indebære, at der skal være konkrete grunde i den enkelte sag for, at tiltaltes tilstedeværelse vurderes at være nødvendig under en hovedforhandling, jf. § 855, stk. 3. Det forudsættes i den forbindelse, at retten angiver de konkrete grunde til, at sagen ikke findes at være tilstrækkeligt oplyst, i retsbogen. Der vil efter Justitsministeriets opfattelse normalt ikke foreligge sådanne grunde”

Sat på spidsen skal retten altså afsige fældende dom, hvis de fremlagte beviser isoleret set er tilstrækkelige, også selvom retten skønner, at tiltaltes forklaring kunne have ført til et andet resultat.

¹⁵⁷ RPL § 729 a, stk. 3, § 729 b, stk. 2 og § 876

¹⁵⁸ Se f.eks. EMD's dom af 12. februar 1985 i sagsnummer 9024/80, Colozza mod Italien, præmis 27

¹⁵⁹ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

¹⁶⁰ Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.4

¹⁶¹ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

¹⁶² Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.3.1 og specielle bemærkninger til § 1, nr. 16

Det fremstår ikke klart af forarbejderne, hvor grænsen for rettens skøn går, men der er utvivlsomt tale om en indskrænkning i forhold til tidligere praksis. Indskrænkningen medfører i princippet en styring af rettens (ellers) fri bevisbedømmelse, og graden af denne styring kan i sidste ende afhænge af den enkelte dommers integritet. Samtidig forekommer indskrænkningen svær at forene med principperne om den materielle sandhed og favor defensiosis, som er forklaret i indledningen til dette afsnit.

Flere af de interviewede forsvarsadvokater giver også udtryk for betænkeligheder:

”Det er jo både for forsvarer og for anklager stærkt ubehageligt at stå i en situation, hvor man ikke er i stand til at oplyse sagen på fuldt tilstrækkeligt grundlag. Førhen har man sagt, at det kan ikke være rigtigt, at vi skal undvære tiltaltes forklaring, det kan være et problem. Og så har man nu rykket barren længere ned og sagt, at det kan vi godt undvære, for vi vil være færdig med de her sager, og vi bruger så ekstremt mange ressourcer på at kalde efter folk, der ikke dukker op”

Forsvarsadvokat

”I påstand mod påstand sager er det kun tiltalte og betjenten, der har være til stede. [...] Der kan det i hvert fald være virkelig relevant at høre den tiltaltes forklaring. Når det er noget partsrelateret noget, hvor der altid er to sider af en sag, der synes jeg, at det er betænkeligt [at tiltaltes forklaring ikke indgår i sagen].”

Forsvarsadvokat

”Der skal være noget mere, hvad det så end er. Det er ikke særlig specifikt. Så de [retten] gennemfører det [sagen uden tiltalte], hvor der er en begæring om det, og hvor de kan. Hvilket jo egentlig også er hensigten med loven. Så domstolene gør egentlig bare det, de er blevet bedt om.”

Forsvarsadvokat

Der sker også en vis indskrænkning i objektivitetsprincippet, der indebærer, at anklagemyndigheden ikke kun har til opgave at sørge for, at skyldige drages til ansvar, men også at sikre, at der ikke sker strafforfølgning af uskyldige.¹⁶³ Princippet indebærer i den forbindelse, at anklagemyndigheden har pligt til at forfølge oplysninger, der peger på tiltaltes uskyld.¹⁶⁴

¹⁶³ Princippet findes i RPL § 96, stk. 2. Se også Michael Kistrup m.fl., *Straffeprocessen*, 3. udgave, 2018, kap. 4.2.2, s. 116

¹⁶⁴ Michael Kistrup m.fl., *Straffeprocessen*, 3. udgave, 2018, kap. 4.2.2, s. 116. I litteraturen er princippet beskrevet sådan, at anklagemyndigheden ”hverken ved sagens forberedelse, tiltalebeslutningen eller udøvelsen af tiltalen for retten [...] må undertrykke noget til sigtedes fordel talende relevant moment”, jf. Michael Kistrup m.fl., *Straffeprocessen*, 3. udgave, 2018, kap. 4.2.2, s. 117, der henviser til Stephan Hurwitz, *Strafferetspleje*, 3. udgave, s. 141. Princippet må således antages at omfatte alle former for oplysninger til

Når anklagemyndigheden skal nedlægge påstand om udeblivelsesdom i alle tilfælde, hvor lovens betingelser er opfyldt, og når den omstændighed, at tiltaltes forklaring kan have betydning for skyldsspørgsmålet og/eller strafudmålingen, ikke i sig selv kan medføre udsættelse af sagen, kan der således stilles spørgsmålstejn ved, om anklagemyndigheden herved reelt tvinges til at undlade at forfølge oplysninger, der er til gunst for tiltalte, og dermed må gå på kompromis med objektivitetsprincippet.

I øvrigt foregår bevisførelsen og rettens bevisvurdering i princippet på samme måde i sager, der fremmes til udeblivelsesdom, som i øvrige sager.¹⁶⁵ Tiltaltes manglende tilstedeværelse anses således ikke som en erkendelse af tiltaltes skyld, og ud over den manglende mulighed for at høre tiltaltes forklaring, afhøres indkaldte vidner mv. som planlagt.

Dog gælder der en særlig regel for udeblivessager efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), hvorefter forsvaret – men ikke Anklagemyndigheden – kan dokumentere¹⁶⁶ gengivelsen af tiltaltes forklaring til politirapport under hovedforhandlingen.¹⁶⁷ Denne regel har til hensigt at muliggøre inddragelse af oplysninger, der kan være gunstige for tiltalte. Følgende er anført om reglen i lovforarbejderne:¹⁶⁸

”Formålet hermed er at sikre, at alle oplysninger, som kan bevirke et for tiltalte gunstigere resultat, kan indgå i sagen, selv om tiltalte ikke er til stede og kan afgive forklaring. Den foreslåede bestemmelse i § 877, stk. 2, nr. 6, giver forsvareren mulighed for at inddrage oplysninger til gunst for tiltalte i situationer, hvor sådanne oplysninger fremgår af tiltaltes forklaringer til politiet.”

Reglens værdi for tiltaltes retssikkerhed må dog ses i sammenhæng med bevisumiddelbarhedsprincippet. Baggrunden for dette princip er, at retten bedst danner sig det rette indtryk af sagens sammenhæng, når beviserne føres umiddelbart for retten. Det er bl.a. fordi dommeren herved selv kan se og høre forklaringerne og stille opfølgende spørgsmål.¹⁶⁹ Selvom rettens bevisbedømmelse er fri,¹⁷⁰ vil et umiddelbart bevis som en vidneforklaring normalt tillægges større vægt, end en gengivelse af en tidligere forklaring til en politirapport, som muligvis ikke er gennemlæst og underskrevet af den afhørte, og hvor der ikke er mulighed for at stille spørgsmål og vurdere troværdigheden mv.

Den ringere bevisværdi hænger også sammen med, at politirapporten ikke anses for at indeholde den objektive sandhed, men en betjents gengivelse af, hvad vidnet efter betjentens opfattelse har

gunst for tiltalte, dvs. både oplysninger der har betydning for skyldsspørgsmålet og/eller strafudmålingen, og princippet gælder også under sagens behandling i retten

¹⁶⁵ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.4

¹⁶⁶ Heri ligger, at der kan ske oplæsning og anvendelse som bevis af dokumentet

¹⁶⁷ RPL § 871, stk. 1, nr. 6. Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 256 af 8. maj 2002, § 1, nr. 11 (indsættelse af § 877, stk. 2, nr. 6), jf.

lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 2.1 og pkt. 3.3.3

¹⁶⁸ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.3

¹⁶⁹ Michael Kistrup m.fl., Straffeprocessen, 3. udgave, 2018, kap. 9.3.2.1

¹⁷⁰ RPL § 880

forklaret. Desuden er vidnets underskrift af forklaringen ikke en garanti for, at den gengiver det, vidnet sagde eller mente.¹⁷¹

Dette skal igen ses i sammenhæng med, at tiltaltes forklaring som gengivet i en politirapport langt fra altid er brugbar. Således anførte en af de interviewede forsvarsadvokater:

”Der er jo en særlig mulighed for at dokumentere hans forklaring til politirapport, hvis ikke han er til stede. Men der er det jo selvfølgelig også forudsætningen, at han har sagt noget, andet end at han bare nægter sig skyldig. Jo mindre alvorlig en sag er, jo mindre vil politiet også typisk skrive i rapporterne. Så bliver det sådan noget, ‘han nægter’ eller ‘han kender ikke noget til noget’. Jo mere alvorlig en sag er, jo mere går politiet typisk også op i rapporterne.

Forsvarsadvokat

Samlet set yder reglen således tiltalte en vis beskyttelse, men skal samtidig ses i lyset af den potentielt begrænsede bevismæssige vægt, som oplæsning af en gengivet forklaring kan have, herunder den begrænsede informationsværdi, som den gengivne forklaring også kan have.

Uanset at der sker sædvanlig bevisførelse og bevisvurdering, og særreglen om inddragelse af oplysninger fra politirapporten til gunst for tiltalte, vil det i mange sager ikke kunne udelukkes, at tiltaltes forklaring kan have betydning for rettens vurdering af skyldsspørgsmålet og/eller strafudmålingen. F.eks. kan der fremkomme oplysninger fra øvrige vidner, som kun tiltalte kan komme med en legitim forklaring på, og som kan ændre sagens belysning, ligesom der kan opstå nye spørgsmål, som ikke har været en del af afhøringstemaet i politirapporten med gengivelsen af tiltaltes forklaring. Samtidig kan oplysninger om tiltaltes personlige forhold mangle i vægtningen af potentielt formildende omstændigheder ved strafudmålingen, hvis de ikke er tilstrækkeligt dokumenteret og ajourført i sagens dokumenter.

Om betydningen for skyldsspørgsmålet og strafudmålingen, når tiltalte ikke er til stede, har nogle forsvarsadvokater og dommere anført følgende under interviews:

”Man er alt andet lige dårligere stillet, for man har ikke mulighed for at afgive forklaring selv. Hvis der f.eks. er fundet et DNA-spor på et gerningssted, så plejer man jo gerne at sige, at tiltalte skal komme med en forklaring på, hvorfor det er der. Og det kan der jo være en plausibel forklaring på, som man så ikke får givet. Så man er dårligere stillet på den måde.”

Forsvarsadvokat

¹⁷¹ Michael Kistrup m.fl., Straffeprocessen, 3. udgave, 2018, s. 660

”Det er selvfølgelig en udfordring, fordi du ikke har hans forklaring som en del af bevismængden. Og han kan heller ikke tage til genmæle i forhold til noget, hvis der bliver sagt et eller andet, hvor han siger, det kan umuligt passe, fordi sådan og sådan.”

Forsvarsadvokat

”Jeg kan sagtens høre vidnerne, og få beskrevet en situation fra dem, og jeg kan også få læst tiltaltes forklaring [til politirapport] op fra forsvareren. Men det er jo ikke alting, der bare er sort/hvidt. Hvis tiltalte har givet et knytnæveslag til en på gaden, er det jo ikke sikkert, at man får belyst, hvad baggrunden for det var, om f.eks. var noget, der skulle give en betinget dom. Det er jo ikke sikkert, at vidnet selv har lyst til at fortælle, at der også var en forudgående uoverensstemmelse eller lignende. Men hvis tiltalte forklarede det, så kunne man få vidnet til at bekræfte det. Det er jo en væsentlig del af strafudmålingen. Og i nogle tilfælde medfører en betinget dom også, at man ikke kan udvises, så det er jo vigtigt. Det bliver et mere sort/hvidt billede, man får.”

Dommer

”Der hvor det kan blive særligt vanskeligt, det er i forhold til f.eks. de personlige forhold, som man jo ikke har nogen mulighed for overhovedet at redegøre for. Jeg kan jo godt forholde mig til det, der ligger af beviser i sagen, og vidner og sådan noget. Men jeg kan jo ikke sidde og komme med en fortælling om, hvordan det går ham i dag. Så hele den del, der handler om hans personlige forhold, som der jo står i straffeloven, at man skal kigge på, når man skal vurdere straffen, det er lidt umuligt at foretage en bedømmelse af.”

Forsvarsadvokat

”Man får jo ikke tiltaltes personlige forhold med, som man gør når de møder op. Tiltalte får jo typisk mulighed for at sige nogle ting om sine personlige forhold. Og det er typisk i forhold til, at straffen kan gøres betinget. Og det får man jo ikke med, i de her sager. Omvendt lægger man i spørgsmålet om samfundstjeneste vægt på, om de er mødestabile, og der siger deres manglende tilstedeværelse jo allerede noget om, hvor mødestabile de er.”

Dommerfuldmægtig

Hvis der er spørgsmål om fængselsstraf i en sag, kan den kun fremmes til udeblivelsesdom uden tiltaltes samtykke, hvis tiltalte er repræsenteret ved en forsvarsadvokat i retten.¹⁷² I de tilfælde vil der derfor altid være en repræsentant for tiltalte til stede i retten, men en advokat vil alt andet lige risikere et amputeret forsvar uden tiltaltes synspunkter, hvilket også illustreres ved de ovenfor gengivne citater.

Der må i den forbindelse også sondres mellem på den ene side tilfælde, hvor forsvareren har haft lejlighed til at tale med tiltalte inden hovedforhandlingen, og på den anden side tilfælde, hvor forsvareren end ikke har haft kontakt til tiltalte. Selvom forsvaret i begge tilfælde vil lide den mangel, at der ikke kan svares spontant på øvrige vidneforklaringer mv., vil en forsvarsadvokat der har talt med tiltalte på forhånd, dog have bedre muligheder for at forsvare vedkommende. Således har en forsvarsadvokat anført følgende under interview:

”Det er jo svært at forsvare en klient, der ikke er der. Fordi man ved ikke, hvad hans stilling til det er, medmindre man selv har haft kontakt til ham inden da, og det har man tit ikke. Så det er svært at vide, hvad vinklen skal være på forsvaret.”

Forsvarsadvokat

I modsat retning har en dommerfuldmægtig anført, at han i vidt omfang mener, at forsvarsadvokaten formår at varetage tiltaltes retssikkerhed, også selvom vedkommende ikke har talt med tiltalte inden:

”Der er jo den udfordring, at hvis tiltalte ikke er til stede, og forsvareren ikke har talt med tiltalte, så kender han jo reelt ikke tiltaltes holdning til sagen. Og det er selvfølgelig en udfordring. Men på den anden side, når det er tilfældet, er det ofte en af de beneficerede forsvarere. Og de er så rutinerede i de her sager, at de sagtens kan forsvare tiltalte særdeles godt, og rejse de spørgsmål, der skal rejses og lignende. [...] Der er jo den åbenlyse udfordring, at man ikke har hørt tiltaltes version af sagen. Men det ændrer jo ikke på, at man så hører forklaringerne fra de vidner, der er, og så tage stilling til, om de vidneforklaringer kan danne grundlag for en domfældelse.”

Dommerfuldmægtig

Der er således en række retssikkerhedsmæssige udfordringer forbundet med at behandle en straffesag uden at tiltalte er til stede, ligesom flere af strafferetsplejens grundlæggende principper sættes under pres. Derfor er det også væsentligt, at alle sagens parter er opmærksomme på de

¹⁷² RPL § 731, stk. 1, litra i). Bestemmelsens litra e) fordrer også forsvarerbeskikkelse i sager, hvor der bliver spørgsmål om højere straf en bøde, men her sker der kun beskikkelse, hvis tiltalte selv begærer om det, jf. § 731, stk. 2. § 731, stk. 1, litra i) giver derfor videre beskyttelse for sager, der fremmes til udeblivelsesdom.

retssikkerhedsmæssige mangler, der er forbundet med udeblivelsessager, så der i videst muligt omfang kan tages hensyn til disse mangler.

Særligt den omstændighed, at anklagemyndigheden forudsættes altid at begære en sag fremmet til udeblivelsesdom, når betingelserne er opfyldt, og at det kræver en særlig grund, hvis retten ikke skal imødekomme denne begæring, synes at sætte tiltaltes retssikkerhed under stort pres.

Det sker herved en styring af rettens fri bevisbedømmelse og anklagemyndighedens objektivitetsprincip kompromitteres. Dette fremstår som en nærmest mekanisk tilgang til udeblivelsesdomme, der synes at have bevæget sig for langt væk fra grundtankegangen om, at en straffesag som klart udgangspunkt kun bør gennemføres med tiltaltes tilstedeværelse.

ANBEFALING 1

Det anbefales, at den i lovforarbejderne forudsatte pligt for anklagemyndigheden til altid at begære en sag fremmet til udeblivelsesdom, når betingelserne for dette er opfyldt, ophæves.

Samtidig anbefales det, at kravet om at retten "skal" fremme en sag til udeblivelsesdom, når betingelserne for dette er opfyldt, ændres til, at retten "kan" gøre dette. Dette vil kræve en ændring af RPL § 855, stk. 3.

Begge anbefalinger vil betyde, at både anklagemyndigheden og retten overlades et bredere skøn, når det skal vurderes, om det er retssikkerhedsmæssigt forsvarligt at fremme en sag til udeblivelsesdom. Det vil samtidig værne om de principper i strafferetsplejen, som netop skal beskytte tiltaltes retssikkerhed.

4.3. Manglende kendskab til sigtelse og pålagt straf

I løbet af en straffesag vil retten normalt sende en række forskellige meddelelser til tiltalte. Det kan f.eks. være en kopi af anlageskriftet, en indkaldelse til retsmøde/hovedforhandling eller en domsudskrift. RPL stiller krav om, at nogle af disse vigtige meddelelser skal *forkyndes* tiltalte for at sikre, at meddelelsen er kommet frem til tiltalte, så vedkommende kan gøre sig bekendt med indholdet, ligesom det sikrer afsenderen bevis for, at meddelelsen er kommet frem, så de retsvirkninger, der er knyttet til forkyndelsen, kan indtræde.¹⁷³ Det er derimod ikke et krav, at modtageren har fået kendskab til indholdet af meddelelsen.

Der er efter RPL flere forskellige forkyndelsesmåder.¹⁷⁴ Indtil 1972 skete forkyndelse af indkaldelser til hovedforhandlingen i straffesager som udgangspunkt ved, at en stævningsmand opsøgte den pågældende og forkyndte både indkaldelsen til retten og anlageskriftet.¹⁷⁵

¹⁷³ [Betænkning 1528 om revision af reglerne om forkyndelse](#), s. 11.

¹⁷⁴ Se lovbekendtgørelse nr. 1445 af 29. september 2020 (Retsplejeloven), § 155.

¹⁷⁵ Lov nr. 90 af 11. april 1916, § 153, stk. 2, nr. 1. Dette blev ændret ved lov nr. 66 af 8. marts 1972, §§ 155-157

Stævningsmandsforkyndelsen kunne ligesom i dag også ske for medlemmer af husstanden (herunder ægtefælle og børn over 18 år), eller ledelsen eller personalet på en institution eller et hospital, hvor den pågældende opholder sig, eller for arbejdsgiveren mv. på den pågældendes arbejdssted.¹⁷⁶ Denne fremgangsmåde havde imidlertid vist sig at være for omstændelig, bekostelig og upraktisk, og i 1972 ændrede lovgiver derfor reglen, således at forkyndelse fremover også kunne ske ved brev.¹⁷⁷

I dag findes der seks forskellige forkyndelsesformer: Brevforkyndelse,¹⁷⁸ digital forkyndelse,¹⁷⁹ forenklet digital forkyndelse,¹⁸⁰ postforkyndelse,¹⁸¹ stævningsmandsforkyndelse¹⁸² og telefonforkyndelse.¹⁸³ Desuden kan der undtagelsesvis ske forkyndelse i Statstidende.¹⁸⁴ Hvornår forkyndelse anses for at være sket, afhænger af, hvilken af de seks forkyndelsesformer, der er tale om.¹⁸⁵

I dag sker forkyndelse ifølge oplysninger fra Domstolsstyrelsen i langt de fleste tilfælde ved forenklet digital forkyndelse.¹⁸⁶ Dette foregår ved, at tiltalte modtager indkaldelsen til retten og anklageskriftet i sin e-Boks. Tilmelding til e-Boks er obligatorisk for alle borgere, medmindre man søger om og får fritagelse fra digital post.¹⁸⁷ Hvis forkyndelse ikke kan ske digitalt, fordi borgeren er fritaget for digital post, kan meddelelsen forkyndes via en af de ikke-digitale forkyndelsesmetoder.

Forenklet digital forkyndelse har været anvendt siden 2015,¹⁸⁸ men reglerne for, hvornår meddelelsen anses for at være kommet frem, blev ændret i 2017. Siden da har meddelelser været anset for forkyndt, når blot der er sket "behandling" af den digitale meddelelse,¹⁸⁹ hvilket bl.a. omfatter, at meddelelsen slettes, flyttes eller videresendes (forenklet digital forkyndelse).¹⁹⁰ Sammenlignet med de øvrige forkyndelsesformer, giver denne forkyndelsesform således en væsentligt ringere sikkerhed for, at tiltalte rent faktisk har fået kendskab til meddelelsen. Dette blev også anført af flere af de interviewede forsvarsadvokater:

¹⁷⁶ Rpl § 157 i den nuværende retsplejelov og § 156 i lovbekendtgørelse nr. 265 af 15. september 1953.

¹⁷⁷ Lov nr. 66 af 8. marts 1972, §§ 155-157, jf. lovforslag nr. 7 af 19. oktober 1971

¹⁷⁸ RPL § 155, stk. 1, nr. 1

¹⁷⁹ RPL § 155, stk. 1, nr. 2

¹⁸⁰ RPL § 155, stk. 1, nr. 3

¹⁸¹ RPL § 155, stk. 1, nr. 4

¹⁸² RPL § 155, stk. 1, nr. 5

¹⁸³ RPL § 155, stk. 1, nr. 6

¹⁸⁴ RPL § 159

¹⁸⁵ RPL §§ 156-157a

¹⁸⁶ Af Domstolsstyrelsens årsberetning fra 2018 fremgår det, at målsætningen om at gennemføre 70 procent af forkyndelserne i straffesager som forenklet digital forkyndelse var blevet opfyldt. Årsberetningen kan tilgås [her](#)

¹⁸⁷ Se § 3, stk. 1, i lov om Digital Post fra offentlige afsendere (lovbekendtgørelse nr. 801 af 13. juni 2016) og de almindelige bemærkninger i lovforslag nr. 160 af 13. april 2012 samt information på Digitaliseringsstyrelsens [hjemmeside](#).

¹⁸⁸ Digital forkyndelse blev oprindeligt vedtaget ved lov nr. 447 af 9. juni 2004, § 1, nr. 5 (indsættelse af § 155, stk. 1, nr. 2), men denne regel trådte aldrig i kraft. I 2012 blev der på ny vedtaget ændrede forkyndelsesregler, herunder digital forkyndelse. Reglerne om digital forkyndelse trådte i kraft i 2015, jf. lovens § 5, stk. 2, jf. bekendtgørelse nr. 25 af 20. januar 2015

¹⁸⁹ Lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 6 (ændring af § 156 c)

¹⁹⁰ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, specielle bemærkninger til § 1, nr. 5

”Man kan overveje, om det retssikkerhedsmæssige er tilstrækkeligt tilgodeset i den måde, den digitale forkyndelse foregår på. Der kunne jeg måske godt ønske mig, at det krævede et ekstra klik eller to i e-Boks, og at det måske krævede, at man aktivt havde forkyndelsesdokumentet oppe på skærmen.”

Forsvarsadvokat

”Det handler om at finde balancen, så det er indrettet på en måde, så man rammer dem, der forsøger at snyde sig udenom, men ikke rammer dem, som er særligt udsatte, og måske ikke har forståelse for processen. Og der synes jeg, at den måske tipper lidt, især med den måde, man skal forkynde indkaldelserne på.”

Forsvarsadvokat

”Jeg kan sagtens forstå, at man skal gennemføre straffesager. Det er ikke i orden, at man får dem udsat i tide og utide. Og der er bestemt nogen, der misbruger systemet. Ingen tvivl om det. Der er helt klart en ressourcemæssig afvejning i det, og der er også et hensyn til ofrene at tage. Men overordnet set så må det være sådan, at det trods alt er hensynet til den tiltalte, der vejer ekstremt tungt, så vedkommende kan få et - det lyder virkelig op på den høje hest-agtigt - virkeligt ordentligt forsvar. Og hvis der er den mindste tvivl om, hvorvidt den pågældende i realiteten var klar over, at vedkommende skulle i retten, så synes jeg, at det er et kæmpe problem.”

Forsvarsadvokat

Der gælder dog den særregel for udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), at enten indkaldelsen til retssagen eller domsudskriften skal være forkyndt *personligt* for tiltalte.¹⁹¹ Kravet om personlig forkyndelse indebærer, at forkyndelsen kun kan ske overfor tiltalte, og ikke overfor f.eks. tiltaltes ægtefælle, myndige børn eller arbejdsgiver m.fl.¹⁹² Ikke alle forkyndelsesformer nævnt i RPL opfylder kravet til personlig forkyndelse. Først og fremmest kan stævningsmands- og postforkyndelse, der kan ske både personligt for tiltalte og over for visse andre (f.eks. ægtefælle m.fl.), opfylde kravet, hvis forkyndelsen er sket personligt.¹⁹³ Desuden kan digital forkyndelse,¹⁹⁴ telefonforkyndelse¹⁹⁵ og

¹⁹¹ RPL § 219a, stk. 5, 3. pkt.

¹⁹² Lovforslag nr. 231 af 6. april 1994, almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.2

¹⁹³ RPL § 157.

¹⁹⁴ Digital forkyndelse kan kun ske overfor den tiltalte selv og kræver, at vedkommende bekræfter at have modtaget meddelelsen ved anvendelse af en digital signatur eller sender en personligt underskrevet kopi af meddelelsen, jf. RPL § 156 b.

¹⁹⁵ RPL § 156 a. Ved telefonforkyndelse anses forkyndelsen for at være sket, når den person, der er blevet ringet op, har vedkendt sig at være den, som retten forsøger at kontakte, og personen må antages at have forstået samtalen.

brevforkyndelse kun ske personligt over for tiltalte.¹⁹⁶ Forenklet digital forkyndelse opfylder derimod ikke kravet om personlig forkyndelse, da meddelelsen er forkyndt, når der sker åbning eller anden behandling af meddelelsen, uanset om denne behandling ikke er foretaget af vedkommende selv.¹⁹⁷

På tidspunktet, hvor indkaldelsen skal forkyndes, er det ikke muligt på forhånd at vide, om tiltalte udebliver, og det derfor vil være relevant at fremme sagen som en udeblivelses sag.¹⁹⁸ Derfor afskaffede man kravet om personlig forkyndelse af indkaldelsen i 2002, da det havde vist sig, at kravet var forbundet med praktiske vanskeligheder og ressourcemæssige udfordringer.¹⁹⁹ Det bemærkes, at det på daværende tidspunkt kun var muligt at forkynde personligt via post-, stævningsmands- og brevforkyndelse, og at mulighederne for personlig digital- og telefonforkyndelse siden er kommet til. I dag sker indkaldelser til retsmøder som nævnt som udgangspunkt via forenklet digital forkyndelse, der netop ikke opfylder kravet om personlig forkyndelse.

Når indkaldelsen til retten ikke er blevet forkyndt personligt for tiltalte, er der større risiko for, at tiltalte ikke får kendskab til sagens behandling i retten. I disse tilfælde får vedkommende måske først kendskab til dette, når vedkommende efterfølgende - via personlig forkyndelse - bliver underrettet om, at der er afsagt dom i sagen, når vedkommende bliver indkaldt til afsoning eller vedkommende skal møde i en ny straffesag. Dette gælder i særlig høj grad, når tiltalte er socialt udsat eller på anden måde ressourcetsvagt. Der henvises i den forbindelse til afsnit 6.2.

Justitsministeriet var også selv opmærksom på, at afskaffelsen af kravet om personlig forkyndelse af indkaldelsen i 2002 kunne medføre, at tiltalte ikke altid var bekendt med sagens behandling i retten:²⁰⁰

”I nogle af de sager, som fremover vil kunne fremmes i medfør af § 847, stk. 3, nr. 4, kan det således ikke udelukkes, at tilsigelsen ikke er kommet til den tiltaltes kundskab. Dette kan f.eks. skyldes, at indkaldelsen er forkyndt for personer, der hører til den tiltaltes husstand, jf. retsplejelovens § 157, stk. 1, nr. 2, litra a, uden at disse personer har underrettet den tiltalte om indkaldelsen.”

Den efterfølgende personlige forkyndelse bidrager utvivlsomt med en vigtig retssikkerhedsmæssig beskyttelse af tiltalte, fordi den er med til at sikre, at tiltalte har mulighed for at anke udeblivelsesdommen eller begære sagen genoptaget inden for tidsfristerne. Denne beskyttelse kan dog ikke sidestilles med den beskyttelse, der ligger i, at indkaldelsen til retten forkyndes personligt. Dette skyldes, at tiltaltes kendskab til sagens behandling i retten - og dermed mulighed for at deltage og redegøre for sin opfattelse af sagen - alt andet lige må anses for at være en mere væsentlig retssikkerheds garanti, end sikring af tiltaltes mulighed for at reagere på en allerede afsagt dom. Hertil kommer at anke og genoptagelsesbegæring i sig selv kan være en krævende proces.

¹⁹⁶ Brevforkyndelse indebærer altid krav om, at modtageren underskriver personligt for modtagelsen, jf. RPL § 156.

¹⁹⁷ Østre Landsrets kendelse af 30. oktober 2019 (U2020.30)

¹⁹⁸ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.2.2.

¹⁹⁹ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.2.3

²⁰⁰ Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.7

Fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt bør der derfor være krav om, at indkaldelse til retsmøder bør forkyndes personligt i alle sager, der potentielt kan fremmes som udeblivelsesdom efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel).

Det bemærkes i den forbindelse, at afskaffelsen i 2002 af kravet om personlig forkyndelse af indkaldelsen var begrundet i ressourcemæssige hensyn, men det fremgik ikke klart af forarbejderne til lovændringen, hvad den egentlige ressourcemæssige byrde ved personlig forkyndelse af sådanne indkaldelser udgjorde. Der blev blot henvist til en udtalelse fra Rigsadvokaten om, at personlig forkyndelse ofte ikke blev gennemført i praksis af ressourcemæssige grunde, og af den grund var adgangen til at afsige udeblivelsesdom ofte afskåret.²⁰¹ Dette fandt Justitsministeriet uhensigtsmæssigt, og derfor blev kravet om personlig forkyndelse af indkaldelsen til retten afskaffet.²⁰² En væsentlig retssikkerhedsmæssig beskyttelse af tiltalte blev således tilsyneladende afskaffet uden en egentlig, databaseret vurdering af, hvilket ressourcetungt krav der reelt var tale om.

ANBEFALING 2

Med henblik på at sikre, at retten ikke afsiger udeblivelsesdom i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4, uden at tiltalte er bekendt med sagens behandling i retten, anbefales det at ændre RPL, således at indkaldelsen til retten i sådanne sager altid skal forkyndes personligt for tiltalte. Dette vil svare til det, som efter RPL § 163, stk. 2, var gældende fra 1994 til 2002.

Såfremt det kan dokumenteres, at personlig forkyndelse af indkaldelsen vil udgøre en uforholdsmæssig stor ressourcemæssig byrde, kan det eventuelt overvejes at begrænse anbefalingen til sager, hvor der er en vis sandsynlighed for, at tiltalte må anses for at være socialt udsat eller på anden måde ressourcesvag. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor tiltalte er registreret som misbruger i Det Centrale Kriminalregister, hvor tiltalte ikke er registreret med fast bopælsadresse i CPR-registeret, eller hvor tiltaltes tidligere straffedomme peger på et udsat liv (for eksempel hvis tiltalte gentagne gange er dømt for mindre overtrædelser af lov om euforiserende stoffer eller berigelseskriminalitet).

For så vidt angår forkyndelse af udeblivelsesdommen, vurderes det, at der som udgangspunkt vil kunne ske almindelig forkyndelse, når indkaldelsen til retten er blevet forkyndt personligt. Dette gælder dog ikke i de tilfælde, hvor tiltalte må anses for at være socialt udsat eller på anden måde ressourcesvag. Her bør udgangspunktet igen være personlig forkyndelse eller som minimum anvendelse af en anden forkyndelsesform end den forenkede digitale forkyndelse. Det kan f.eks. være telefonforkyndelse, hvor tiltalte får mulighed for at tale med et menneske.

²⁰¹ Rigsadvokatens udtalelse til Justitsministeriet af 21. december 1995

²⁰² Lovforslag nr. 73 af 30. januar 2002, almindelige bemærkninger, pkt. 3.3.2 og 3.3.3

4.4. Anke- og genoptagelsesmuligheder

Da der kan afsiges udeblivelsesdom, uden at myndighederne samtidig har sikret sig, at tiltalte reelt er bekendt med straffesagens behandling, må en af de primære beskyttelsesforanstaltninger siges at være muligheden for at anke eller få genoptaget en udeblivelsesdom.

Tiltalte har som hovedregel mulighed for enten at anke eller få genoptaget en udeblivelsesdom afsagt i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), hvis vedkommende mener, at dommen burde være faldet anderledes ud. Dette gælder både med hensyn til skyldsspørgsmålet og/eller strafudmålingen.

Anke er i de fleste tilfælde betinget af, at tiltalte har været til stede under sagens behandling i byretten.²⁰³ For udeblivelsesdomme afsagt i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4 gælder derimod, at disse kan ankes, hvis tiltalte er idømt mere end 20 dagbøder, en bøde over 6.000 kr., konfiskation af genstande over denne værdi eller andre offentligtretlige følger.²⁰⁴ I disse tilfælde har tiltalte derfor mulighed for at anke sin sag, så længe anke sker inden for ankefristen, som er 14 dage fra udeblivelsesdommens forkyndelse.²⁰⁵ Anken kan både omfatte strafudmålingen og skyldsspørgsmålet.²⁰⁶ For disse udeblivelsesdomme gælder der således en udvidet ankeadgang, hvilket er en positiv beskyttelse af tiltalte.

Ved siden af ankemuligheden står muligheden for genoptagelse af sagen. Tiltaltes genoptagelsesmulighed kan opdeles i to kategorier: ubetinget genoptagelsesadgang og betinget genoptagelsesadgang.

Ved *betinget genoptagelsesadgang* skal tiltalte enten kunne godtgøre, at vedkommende havde lovligt forfald, og på grund af utilregnelige omstændigheder ikke havde mulighed for at anmelde dette i tide, eller at stævningen ikke var kommet til tiltaltes kendskab i tide.²⁰⁷

Ved *ubetinget genoptagelsesadgang* skal tiltalte ikke opfylde nogen betingelser om lovligt forfald eller manglende kendskab. Her har tiltalte krav på genoptagelse, så længe vedkommende indsender begæring herom inden for fristen.²⁰⁸

Fristen for genoptagelse – betinget såvel som ubetinget – er som udgangspunkt 14 dage fra udeblivelsesdommens forkyndelse.²⁰⁹ Dog kan retten undtagelsesvis genoptage sagen, hvis tiltalte indsender begæring herom inden 1 år fra dommens forkyndelse.²¹⁰

²⁰³ RPL §§ 902, stk. 2 og 902, stk. 3 modsætningsvis. Dog kan Procesbevillingsnævnet tillade anke hvis sagen er af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler for det, jf. RPL § 903, stk. 1

²⁰⁴ RPL § 902, stk. 3, jf. stk. 2

²⁰⁵ RPL § 904, stk. 2, jf. § 219a, stk. 5

²⁰⁶ RPL § 902, stk. 3. Førhen var anke af disse udeblivelsesdomme afgrænset til kun at kunne omfatte strafudmålingen, men dette blev ændret i 2017, jf. lov nr. 203 af 28. februar 2017, § 1, nr. 21 (ændring af § 902, stk. 3)

²⁰⁷ RPL § 987, stk. 3, 1. pkt.

²⁰⁸ RPL § 987, stk. 3, 1. pkt.

²⁰⁹ RPL § 987, stk. 3, 2. pkt.

²¹⁰ RPL § 987, stk. 3, 3. pkt.

Den ubetingede genoptagelsesadgang er afgrænset til udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), der ikke kan ankes. Hvis en sådan udeblivelsesdom kan ankes efter reglerne herom, skal tiltalte således enten anke eller – hvis tiltalte i stedet ønsker genoptagelse – opfylde de almindelige genoptagelsesbetingelser. Som nævnt opfylder fængselsstraf altid betingelsen om, at der skal være idømt en vis minimumsstraf, før en dom kan ankes. Det samme gælder, hvis tiltalte er idømt mere end 20 dagbøder, en bøde over 6.000 kr., konfiskation af genstande over denne værdi eller andre offentligretlige følger.²¹¹ Dette medfører, at langt de fleste udeblivelsesdomme afsagt i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4, kan ankes. Det praktiske anvendelsesområde for ubetinget genoptagelse må derfor antages at være særdeles snævert.

Det kan måske umiddelbart forekomme som en teknikalitet, at det praktiske anvendelsesområde for ubetinget genoptagelsesadgang er så snæver. Tiltalte kan jo bare anke dommen, hvis ikke vedkommende kan godtgøre lovligt forfald eller manglende kendskab til sagen.

Det er imidlertid vigtigt at have for øje, at genoptagelse yder større retssikkerhed for tiltalte end anke. Dette er en følge af to-instansprincippet, hvorefter en part har ret til at få prøvet sin sag i to instanser – men som udgangspunkt ikke mere end det. Ankedommen vil derfor normalt være endelig, hvilket betyder, at tiltalte fratages muligheden for at være til stede ved behandlingen af sin sag i to instanser.

Når en sag genoptages, skal den ikke behandles i ankeinstansen. Den starter forfra i samme instans, som udeblivelsesdommen blev afsagt i, og de sædvanlige ankemuligheder bevares.

Herudover er det vigtigt at være opmærksom på, at betinget genoptagelse, der som nævnt må anses for at være den mest almindelige mulighed i praksis, kræver, at tiltalte enten skal kunne godtgøre, at vedkommende havde lovligt forfald, og ikke kunne nå at oplyse dette i tide på grund af utilregnelige omstændigheder, eller at vedkommende ikke havde kendskab til sagen.

Umiddelbart kan det forekomme rimeligt, at muligheden for genoptagelse således reserveres til de personer, der havde en legitim grund til ikke at møde op i retten. For udsatte og andre ressourcetsvage borgere kan den omstændighed, at man skal godtgøre lovligt forfald eller manglende kendskab til sagen, dog være en stor barriere. Der må derfor stilles spørgsmålstejn ved, om reglerne reelt beskytter den personkreds, der var tiltænkt, og om indskrænkningerne i genoptagelsesmulighederne rammer på den ønskede måde.

Problemstillingen kan illustreres ved nedenstående sag fra Den Særlige Klageret:

Byretten havde afsagt udeblivelsesdom, hvor tiltalte blev idømt 3 måneders fængsel. Indkaldelsen til retten var blevet forkyndt personligt for tiltalte, men tiltalte angav, at han ikke havde erindring om forkyndelsen. Han havde på daværende tidspunkt et betydeligt misbrug. Efterfølgende blev dommen forkyndt for tiltalte, da han sad varetægtsfængslet. Dette huskede han heller ikke meget om, ligesom han heller ikke huskede, hvilke muligheder han havde i relation til dommen. Han var på daværende

²¹¹ RPL § 902, stk. 2 forudsætningsvis

tidspunkt under nedtrapning i fængslet og fik en del medicin. Han ville have påstået frifindelse i sagen, men anmodede først om genoptagelse cirka 3 uger efter fristen. Klageretten skulle derfor afgøre, om der forelå sådanne omstændigheder, at sagen alligevel kunne genoptages i medfør af RPL § 987, stk. 3, 3. pkt. Klageretten mente ikke, at dette var tilfældet, og tiltaltes begæring om genoptagelse blev derfor afvist.²¹²

Selvom genoptagelsesanmodningen i det specifikke tilfælde blev afvist på grund af fristoverskridelse, illustrerer dommen en del af de udfordringer, det kan give for udsatte borgere, at genoptagelsesadgangen som altovervejende hovedregel er en betinget adgang i dag. Hvis tiltalte havde nået at anmode om genoptagelse inden for fristen, ville anmodningen være blevet imødekommet, fordi tiltalte dengang havde ubetinget genoptagelsesadgang. Hvis den samme situation opstod i dag, ville det derimod formentlig have været meget vanskeligt for tiltalte at opfylde genoptagelsesbetingelserne, da der var sket personlig forkyndelse af indkaldelsen, og sagens oplysninger heller ikke indikerer, at tiltalte kunne godtgøre lovligt forfald.

Spørgsmålet er derfor, om tiltalte ikke er blevet stillet retssikkerhedsmæssigt ringere, da den ubetingede genoptagelsesadgang blev erstattet af en udvidet ankemulighed samt mulighed for betinget genoptagelse.

Da den ubetingede genoptagelsesadgang blev indført, skete det netop for at kompensere for, at man hævede grænsen for længden af fængselsstraffe i udeblivelsesdomme uden samtykke. Dette skete i 2002, hvor grænsen for at fastsætte frihedsstraf i udeblivelsesdomme i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4,²¹³ blev hævet til 3 måneders fængsel. I 2017 hævede man igen denne grænse, denne gang til 6 måneders fængsel. I stedet for at ledsage denne yderligere forhøjelse af grænsen med nye beskyttelsesforanstaltninger eller i det mindste bevare de allerede eksisterende, blev den ubetingede genoptagelsesadgang afskaffet.

Af forarbejderne til afskaffelsen af den ubetingede genoptagelsesadgang i 2017 fremgår følgende:²¹⁴

”Den ubetingede ret til genoptagelse medfører, at en tiltalt, der er udeblevet fra en hovedforhandling i byretten uden anmeldt lovligt forfald, og som efterfølgende får sagen genoptaget, reelt får mulighed for - og kan spekulere i - at forhale sagen og at få skyldsspørgsmålet i sagen behandlet tre gange, hvis den pågældende efter en fældende dom i den genoptagede sag for byretten vælger at anke sagen til landsretten.

[...]

Det er Justitsministeriets opfattelse, at de gældende regler om genoptagelse stiller en tiltalt, der bevidst udebliver fra en hovedforhandling i en straffesag i byretten og dermed udviser mangel på respekt over for både ofret og over for retssystemet, bedre end en tiltalt, der som påkrævet møder op til en hovedforhandling. Der er endvidere efter Justitsministeriets opfattelse ikke det samme

²¹² Den Særlige Klagerets kendelse af 20. november 2014 (TfK2015.1150)

²¹³ Dengang reguleret i RPL § 847, stk. 3, nr. 4

²¹⁴ Lovforslag nr. 105 af 14. december 2016, almindelige bemærkninger, pkt. 2.4.2.5

hensyn til tiltaltes ret til at være til stede under sagens behandling i retten, når tiltalte trods lovlig forkyndelse er udeblevet fra en hovedforhandling uden anmeldt oplyst lovligt forfald.” (Justitias fremhævelser)

Overordnet set skete afskaffelsen således med henvisning til en spekulationsrisiko sammen med en heraf afledt tankegang om, at man ikke ville stille udeblevne personer bedre end dem, der møder op i retten.

Muligheden for spekulation blev dog også overvejet i forbindelse med indførelsen af den ubetingede genoptagelsesadgang i 2002, og det blev forudsat, at Rigsadvokaten skulle udarbejde en rapport om udviklingen på området, når reglerne havde været i kraft i to år.

I den forbindelse fremgår det af lovforslaget, at hvis ovennævnte betænkeligheder skulle vise sig at være velbegrundede, ville Justitsministeriet overveje, om den ubetingede genoptagelsesadgang fortsat skulle omfatte tilfælde, hvor indkaldelsen var forkyndt personligt for tiltalte.²¹⁵

Rigsadvokatens rapport udkom i 2004. Det fremgår af rapporten, at ud af de i alt 85 registrerede udeblivelsesdomme, var 4 domme blevet genoptaget. Rigsadvokaten konkluderede på denne baggrund, at der ikke var grundlag for at antage, at der ”spekuleres” i at udeblive for at forsinke straffesagens behandling.²¹⁶

Alligevel valgte man i 2017 at afskaffe den ubetingede genoptagelsesadgang med henvisning til spekulationsmuligheder. Afskaffelsen omfattede endog alle sager, der kan ankes, og ikke kun de sager, hvor indkaldelse til retten ikke er sket personligt, som det ellers var forudsat.

Det forekommer dog inkonsistent at afskaffe en beskyttelsesforanstaltning med henvisning til en spekulationsrisiko, der er blevet afkræftet af Rigsadvokaten. Denne undersøgelse og konklusion er ganske vist af ældre dato, men Justitsministeriet ses ikke at have foretaget nyere undersøgelser, der ændrer på konklusionen fra 2004.

Dertil kommer, at indskrænkningen i tiltaltes beskyttelse ved at gøre genoptagelsesmuligheden betinget som tidligere nævnt særligt rammer udsatte borgere, for hvem det kan være en stor barriere at skulle godtgøre, at genoptagelsesbetingelserne er opfyldt. Ændringen rammer derfor også skævt i befolkningen.

ANBEFALING 3

Det anbefales, at der indføres ubetinget genoptagelsesadgang for alle udeblivelsesdomme, der er afsagt i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4. Det vil svare til retstilstanden inden ændringen af RPL i 2017 og vil i øvrigt kræve en ændring af RPL § 987, stk. 3, 1. pkt.

²¹⁵ Rigsadvokaten, Udeblivelsesdomme efter retsplejelovens § 847, stk. 3, nr. 4, oktober 2004, s. 13

²¹⁶ Rigsadvokaten, Udeblivelsesdomme efter retsplejelovens § 847, stk. 3, nr. 4, oktober 2004, s. 13

5. Manglende data om omfanget og årsager til udeblivelsesdomme

Som det fremgår af afsnit 3.3, er der gennem årene sket flere udvidelser af muligheden for af afsige udeblivelsesdom efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), ligesom de kompenserende beskyttelsesforanstaltninger er blevet forringet. Dette er sket uden noget validt datagrundlag, der dokumenterer det reelle omfang af, hvor ofte tiltalte udebliver fra retten på trods af lovlig forkyndelse af indkaldelsen og uden at oplyse lovligt forfald, ligesom der ikke er tilvejebragt noget datagrundlag, der viser, hvilke borgere/samfundsgrupper det er, som ikke møder i op i deres egen straffesag.

Hverken domstolene eller anklagemyndigheden registrerer disse oplysninger.²¹⁷ I et svar på et udvalgsspørgsmål til justitsministeren fra Folketingets Retsudvalg i 2014 blev det ellers oplyst, at der ville blive iværksat et tværgående projekt med deltagelse af bl.a. Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten m.fl., der havde til formål at indsamle data om årsagerne til, at retsmøder og hovedforhandlinger ikke gennemføres som planlagt.²¹⁸ I endnu et svar på et udvalgsspørgsmål til justitsministeren fra Folketingets Retsudvalg i 2017 blev det oplyst, at "Domstolsstyrelsen ikke er i besiddelse af statistiske oplysninger om udeblivelsesdomme mv. i straffesager ved de overordnede retter".²¹⁹

Det blev endnu en gang oplyst, at Domsstolsstyrelsen ville igangsætte et arbejde med at etablere statistik over udeblivelsesdomme i domsmandssager. Der er dog forsat intet, som tyder på, at Domstolsstyrelsen eller Justitsministeriet har tilvejebragt et validt datagrundlag for omfanget af og årsagerne til tiltaltes udeblivelser.

Domstolsstyrelsen har dog i et notat fra 2012 redegjort for en stikprøveundersøgelse samme år fra 12 byretter og Vestre Landsret. Undersøgelsen viste, at tiltalte i en 6 ugers periode var udeblevet uden lovligt forfald i 55 ud af 1.429 afsluttende domsmandssager, svarende til 3,8 procent af det samlede antal domsmandssager.²²⁰

Da stikprøveundersøgelsen er af ældre dato, er det forsat svært at vurdere det reelle problem med udeblivelser fra straffesager. Dommerforeningens formand, Mikael Sjöberg, har også i et interview den 17. februar 2021 udtalt, at "Vi ved ikke, hvor mange sager der udsættes på grund af udeblivelser, men det er ikke nær så mange, som ministeriet [Justitsministeriet] forestiller sig".²²¹

²¹⁷ Domstolsstyrelsens notat om undersøgelse af domsmandssager, hvor tiltalte er udeblevet, J.nr. 2012-5601-0002.

²¹⁸ Besvarelse af spørgsmål nr. 769 (Alm. del), som Folketingets Retsudvalg har stillet justitsministeren den 4. juli 2014, sagsnr. 2014-0030-2083.

²¹⁹ Besvarelse af spørgsmål nr. 621 (Alm. del), som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 22. maj 2017, sagsnr. 2017-0030-5585.

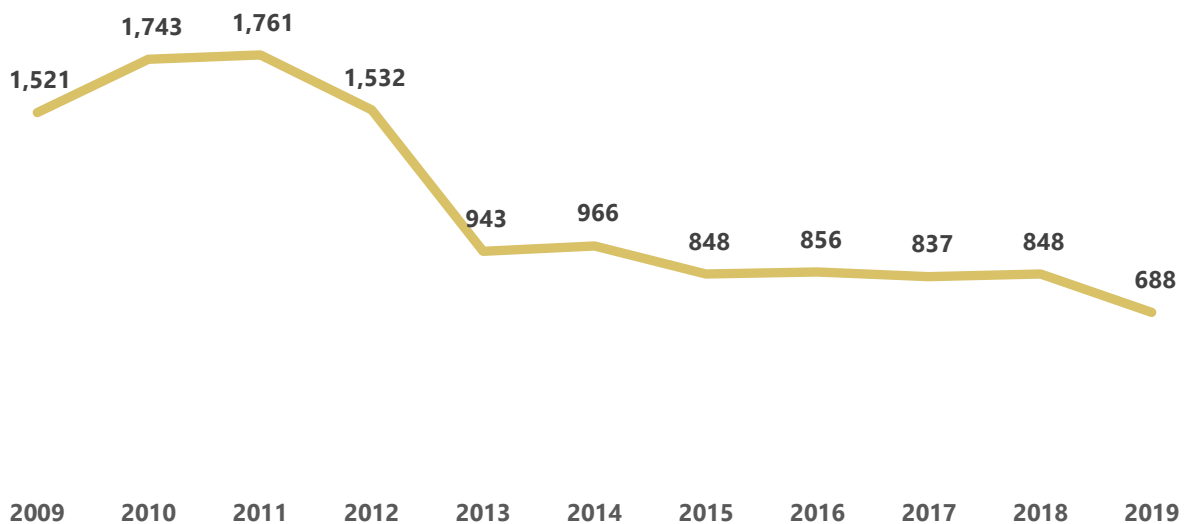
²²⁰ Domstolsstyrelsens notat om undersøgelse af domsmandssager, hvor tiltalte er udeblevet, J.nr. 2012-5601-0002.

²²¹ Moses, S. (2021) "Dommere advarer om øget pres på tynget retssystem trods ministerløfte". PolicyWatch

Det har ikke herudover været muligt at finde oplysninger om omfanget af tiltaltes reelle udeblivelser i sager der fremmes i medfør af RPL § 855, stk. 3, nr. 4.

Rigsadvokaten har dog efter anmodning fra Justitia produceret helt nye data om antallet af afsagte udeblivelsesdomme i byretterne opgjort på sagskompleks pr. person, der er leveret den 11. marts 2021. Disse tal viser, at antallet af udeblivelsesdomme afsagt af byretterne er forholdsvis beskedent. Antallet har været faldende fra 1.521 udeblivelsesdomme i 2009 til 848 udeblivelsesdomme i 2015. Herefter har antallet været nogenlunde uændret indtil 2019, hvor det yderligere faldt til 688 udeblivelsesdomme.²²²

Figur 1: Antal udeblivelsesdomme, fordelt på år (opgjort på sagskompleks pr. person).

Der er således intet, der tyder på, at udeblivelsesdomme fylder særlig meget i det samlede billede hos byretterne. Det bemærkes i den forbindelse, at i 2019 – hvor det samlede antal afgørelser ved byretterne uden bødesager – lå på 20.487, udgjorde udeblivelsesdomme ca. 3,5 procent af afgørelserne.

Rigsadvokaten har oplyst, at opgørelserne er baseret på tal fra politiets sagsstyringssystem (POLSAS) og derfor er behæftet med en vis usikkerhed, ligesom der er tale om dynamiske data.²²³

Det vides ikke, hvor mange af udeblivelsesdommene fra Rigsadvokatens opgørelse, der er fremmet efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4.

²²² Besvarelse af aktindsigtsanmodning, sagsnr. RA-2021-3200101-28, modtaget den 11. marts 2021

²²³ Besvarelse af aktindsigtsanmodning, sagsnr. RA-2021-3200101-28, modtaget den 11. marts 2021

Justitia bekendt er der heller aldrig foretaget undersøgelser af årsagerne til tiltaltes udeblivelse eller hvilke borgere/samfundsgrupper, som udebliver fra deres straffesager i retten. En tværministeriel arbejdsgruppe, nedsat af Finansministeriet med, det formål at overveje mulighederne for at indføre opkrævning af et gebyr ved udeblivelse fra møder med det offentlige – herunder også retsmøder – vurderede dog i 2004, at ressourcetsvage borgere udebliver oftere end andre.²²⁴ Det kan tyde på, at en del af tiltaltes udeblivelser ikke er et bevidst valg, men kan skyldes at den tiltalte har problemer med at deltage i den juridiske proces, se nærmere herom i afsnit 6.

ANBEFALING 4

Det anbefales, at der tilvejebringes data, som dokumenterer omfanget af tiltaltes udeblivelser fra retten på trods af lovlig forkyndelse af indkaldelsen og uden at oplyse lovligt forfald, samt data der viser, hvilke borgere/samfundsgrupper der udebliver fra retten og årsagerne hertil.

6. Særlige problemstillinger for udsatte grupper i forhold til udeblivelsessager

6.1. Indledning

Som det fremgår af afsnit 4, er der flere retssikkerhedsmæssige udfordringer ved udeblivelsessager efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel). Disse udfordringer rammer i særlig grad udsatte og andre ressourcetsvage borgere, som typisk har vanskeligt ved at varetage deres egen retssikkerhed i mødet med det offentlige system, herunder retssystemet. Som allerede nævnt, vurderede en arbejdsgruppe under Finansministeriet i 2004, at det særligt er ressourcetsvage borgere, som udebliver fra retten.²²⁵

UDSATHED

En undersøgelse fra 2020 viser, at omkring 7 pct. af den danske befolkning eller lige knap 282.000 voksne danskere har tegn på udsathed i deres liv.²²⁶ At mangle et job, at være fysisk eller psykisk syg, at have sociale problemer, at misbruge stoffer eller alkohol eller at begå kriminalitet er alle udfordringer, der kan medføre et liv på kanten af samfundet. Et liv, der for nogle udsatte borgere også kan resultere i et møde med det strafferetlige system og de danske domstole.

²²⁴ Finansministeriet (2004) "Rapport fra arbejdsgruppen vedr. betaling ved udeblivelse fra aftaler med det offentlige"

²²⁵ Finansministeriet (2004): Rapport fra arbejdsgruppen vedr. betaling ved udeblivelse fra aftaler med det offentlige.

²²⁶ Jørgensen, T., Benjaminsen, L. (2020): Når udsatte borgere møder velfærdssystemet. VIVE

Som nævnt i afsnit 3.2, har man forsøgt at kompensere for de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder med beskyttelsesforanstaltninger, herunder en udvidet ret til anke og genoptagelse, men der er dog intet i disse garantier, der tyder på, at man har taget højde for, at det særligt er udsatte og andre ressourcetsvage borgere der udebliver fra retten, og at de med ganske begrænsede ressourcer ofte ikke har det fornødne overskud til f.eks. at tage initiativ til at anke eller genoptage en sag.²²⁷

Dette afsnit vil ud fra 10 interviews med udsatte borgere, 6 interviews med forsvarsadvokater samt interviews med repræsentanter fra Gadejuristen, Mændenes Hjem, Sind - Landsforeningen for psykisk sundhed og KABS Behandlingscenter belyse, hvilke problemstillinger udsatte borgere oplever ved udeblivelsesdomme. Der vil være særlig fokus på, hvordan udsatte borgere bliver udfordret af den øgede digitalisering i strafferetssystemet, og hvilken betydning det får for udsatte borgere, når de skal møde ved retten i en straffesag. Yderligere vil der være fokus på, hvilke personlige og samfundsmæssige problemstillinger der opstår, når udsatte borgere bliver dømt af retten ved en udeblivelsesdom.

6.2. Digitale forkyndelsesregler kan medføre at udsatte borgere ikke kender til sagen

Som det fremgår af afsnit 3.2.1, er det et krav, at der er sket forkyndelse af indkaldelsen til retten, før der kan afsiges fældende udeblivelsesdom. Som det yderligere fremgår, er der flere forskellige måder at forkynde en indkaldelsen på, herunder bl.a. brevforkyndelse, telefonforkyndelse og stævningsmandforkyndelse, men den mest anvendte forkyndelsesform inden for strafferetten er den forenkede digitale forkyndelse. Her sendes en meddelelse til borgerens e-Boks, og meddelelsen anses for at være forkyndt, når der er sket en hvilken som helst form for behandling af meddelelsen eller de ledsagende dokumenter, f.eks. sletning, flytning eller videresendelse. Det er altså ikke en forudsætning, at meddelelsen har været åbnet af modtageren.

Den forenkede digitale forkyndelsesproces, der således kan medføre, at straffesager bliver afgjort med en udeblivelsesdom, uden borgeren reelt har haft kendskab til sagen, er særlig problematisk for udsatte og andre ressourcetsvage borgere, som i forvejen er udfordret af den øgede digitalisering. Det ændrer dog ikke på, at retten typisk – også overfor udsatte borgere – forsøger at forkynde indkaldelsen til retten ved forenklet digital forkyndelse, medmindre borgeren er fritaget for elektronisk post.

Flere af de udsatte borgere, som blev interviewet, var dog ikke bekendt med, om de havde e-Boks, eller de havde ikke koden til deres e-Boks, eller de havde ikke en mobiltelefon, hvorfra de kunne tilgå

²²⁷ Rådet For Socialt Udsatte (2020): Socialt udsattes brug af klagesystemet.

deres e-Boks. Der var også borgere, der var bekendt med, at de var tilmeldt digital post og havde en reel adgang hertil, men hvor de ikke fik åbnet deres e-Boks med jævne mellemrum.

Hvis borgeren slet ikke åbner sin e-Boks eller på ingen måde har behandlet meddelelsen eller de tilhørende dokumenter i e-Boks, er der ikke sket lovlig forkyndelse. Men hvis borgeren har klikket på meddelelsen eller et af de ledsagende dokumenter, og foretaget en behandling, anses meddelelsen for at være forkyndt, uanset om borgeren har åbnet meddelelsen.

Flere af de forsvarsadvokater, som har oplevet at vente forgæves i retten på en klient, påpeger, at det ofte sker, at udsatte borgere ikke er bekendt med dato eller tidspunkt for retsmødet, selvom sagen er blevet forkyndt overfor borgeren.

"Jeg oplever tit, at der er problemer med det forkyndelsessystem der er, i forhold til at folk skal møde, fordi man jo har forenklet digital forkyndelse. Så jeg er altså ret tit ude for, at folk siger, jeg vidste da ikke, at jeg skulle møde i retten der, men retten har omvendt dokumentation for, at der er forkyndt.

Forsvarsadvokat

"der er bestemt nogen, der vitterligt ikke vidste, at de skulle i retten, og som får et chok bagefter, som simpelthen ikke har formået at kigge. Og jeg vil sige, at det er efter at e-Boks-forkyndelserne er kommet, der synes jeg, at det er blevet et større problem".

Forsvarsadvokat

Dette er blot få ud af flere beretninger fra de interviewede forsvarsadvokater, som finder den forenkledede digitale forkyndelsesform bekymrende, og det er efter deres erfaringer en af forklaringerne på, at udsatte borgere ofte udebliver fra retten.

6.3. Manglende forståelse af de juridiske dokumenter

En anden forklaring på udeblivelser kommer fra de udsatte borgere selv, for selvom borgerne måtte have åbnet de dokumenter, som retten sender, så er det ikke ensbetydende med, at de bliver klar over, at de er indkaldt til retten.

"Jeg kan da godt huske, at jeg engang har fået noget [i sin e-Boks] fra politiet eller retten, hvor der var en masse dokumenter. Dem fik jeg godt nok aldrig helt læst mig igennem."

Borger

"Jeg modtog noget fra retten, og der var mange dokumenter (...) jeg kan særligt huske det ene, fordi det var på fyldt med paragraffer og sådan noget (...) jeg fandt faktisk aldrig helt ud af, hvad det var".

Borger

Der er ganske vist ikke noget krav, at indkaldelsen til retten og anklageskriftet forkyndes samlet,²²⁸ men ifølge de interviewede borgere, sender retten gerne disse dokumenter i samme meddelelse. Det medfører, at de mange dokumenter og lange skrivelser, som retten vedhæfter, ofte bliver for uoverskueligt for udsatte borgere at forholde sig til. Og selv i det tilfælde, hvor rettens meddelelse blot indeholder få dokumenter og kortere skrivelser, betyder rettens formelle sprog og brug af juridiske terminologier, at udsatte borgere ofte helt må opgive at læse og forstå de fremsendte dokumenter. Flere af de interviewede organisationer påpeger netop, at rettens ofte lange og komplicerede standardskrivelser er en udfordring for denne borgergruppe.²²⁹

"Hvis vi f.eks. skal forkynde sådan et brev fra retten, så spørger vi gerne, om vi lige skal være behjælpelige med at læse brevet sammen med beboeren. Det kan for mange af dem, vi har boende her, være svært at læse sådan nogle breve."

Mændenes Hjem

"Vi oplever mange borgere, som simpelthen har svært ved at forstå det, politiet eller retten skriver til dem. Så må vi hjælpe dem med at "oversætte" brevet og selvfølgelig se, om der er noget, vi kan hjælpe dem med."

Gadejuristen

Selvom der er flere organisationer, som gerne hjælper udsatte borgere med at læse og forstå rettens dokumenter, erkender de samtidig, at det kun er i særlige tilfælde – og ofte helt tilfældigt – at de bliver bekendt med, at en borger er indkaldt til retten. Flere af organisationerne understreger, at rettens formelle og juridiske sprog er en udfordring for de mere ressourcetsvage borgere i vores samfund. Dette er formentlig sammen med indførelsen af den forenklede digitale forkyndelsesform hovedårsagerne til, at det særligt er udsatte borgere, der udebliver fra retten i straffesager og efterfølgende modtager en udeblivelsesdom.

²²⁸ RPL § 835, stk. 2 forudsætningsvis

²²⁹ Se også Wingender, M. M., Baltzarsen, M., Voldum-Clausen, N & Hansen, K. F. (2019) *"Benspænd og god praksis i arbejdet med hjemløse borgere"*. Rådet for Socialt Udsatte.

6.4. Det kan være vanskeligt at forkynde personligt for udsatte borgere

Særligt for udsatte borgere er der en mulighed for at blive fritaget for digital post, hvilket betyder, at retten på anden måde skal forkynde overfor borgeren, jf. afsnit 3.2.1. Endvidere er det et krav ved udeblivelsesdomme, at enten indkaldelsen til retten eller den efterfølgende udeblivelsesdom skal forkyndes personligt, og derfor kan der også være sager, hvor indkaldelsen af denne grund sker personligt. Det kan, som nævnt i afsnit 3.2.1, bl.a. ske ved, at en stævningsmand opsøger den tiltalte/dømte, eller at vedkommende kontaktes telefonisk mv.

Det var ganske få af de interviewede borgere, som havde en fast bopæl eller opholdsadresse, hvor en stævningsmand ville kunne opsøge dem. For de borgere, som boede hos Mændenes Hjem, havde Mændenes Hjem indgået et uformelt samarbejde med stævningsmanden om at være behjælpelig med forkyndelser af f.eks. en indkaldelse til retten.

”For de borgere, som bor her hos os, og som er fritaget for digital post, der kommer stævningsmanden faktisk herved, og beder os om hjælp med at forkynde et brev for beboeren (...) det gør vi gerne. Så spørger vi også den pågældende beboer, hvis der f.eks. er en dato for et retsmøde, om vi ikke skal skrive det i vores kalender, så vi kan minde beboeren om retsmødet (...) ellers er det helt sikkert, at de glemmer det igen.”

Mændenes Hjem

En forudsætning for dette uformelle samarbejde er, at Mændenes Hjem er forpligtet til at registrere, hvilke borgere de har boende, og beboerne er derfor registreret med en officiel opholdsadresse hos Mændenes Hjem. Det er dog ikke alle organisationer, som har mulighed for denne løsning.

”Af sikkerhedsmæssige årsager har vi simpelthen ikke mulighed for, at vores kvinder kan have opholds - eller bopælsadresse hos os (...) og det er virkelig ikke mit indtryk, at stævningsmanden gør sig megen ulejlighed for at forkynde noget som helst overfor vores kvinder (...) nærpolitiet lige hernede rundt hjørnet, ved jo udmærket godt, hvilke kvinder der færdes her i lokalområdet, så det burde altså godt kunne lade sig gøre at forkynde et brev overfor dem.”

Reden

I det tilfælde hvor retten skal foretage en personlig forkyndelse, opstår der således udfordringer, når udsatte borgere ikke har stabile opholds- og tilhørsforhold. Det er derfor hovedsageligt gennem

uformelle samarbejder mellem stævningsmanden og de organisationer, som har mulighed for at have beboerne officielt registeret, at rettens forkyndelse når de udsatte borgere. Sker der ikke lovlig forkyndelse med oplysning om konsekvenserne ved udeblivelse, kan retten ikke afsige udeblivelsesdom, hvis tiltaltes udebliver fra retsmødet. Og det hele starter som forfra.

6.5. Udsatte borgere har svært ved at møde op i retten

Udover de ovenfor nævnte udfordringer med den forenkledede digitale forkyndelse og vanskelighederne ved at forstå indkaldelsen og de øvrige dokumenter, har udsatte borgere generelt også sværere ved at være stabile i mødet med det offentlige system, herunder retssystemet.²³⁰ Dette er der ifølge Mændenes Hjem flere forklaringer på, men en af forklaringerne er, at udsatte borgere ofte har en anden livs- og døgnrytme end resten af borgerne i den danske befolkning.

"Vores brugere og beboere har bare en anden døgnrytme end os andre (...) og det er selvfølgelig enormt svært at tage hensyn til, men hvis jeg f.eks. ser, at én af vores beboere er indkaldt til retten torsdag morgen kl. 09.30, jamen så kan jeg næsten sige med sikkerhed, at han ikke dukker op (...) og så er det altså lige meget, om det er et møde på kommunen eller et møde i retten."

Mændenes Hjem

Selv hvis retsmødet bliver planlagt senere på dagen, kan der ifølge Mændenes Hjem stadig ske mange ting i løbet af en dag, som medfører, at udsatte borgere forsat ikke møder op i retten. Det kan f.eks. være svært for borgere med et misbrug, at få den daglige stofindtag eller indtjening tilrettelagt efter rettens fastsatte mødetidspunkter, eller der kan dukke uforudsete og akutte problemer op. Det er den generelle erfaring hos Mændenes Hjem, at det er svært for udsatte borgere at overholde faste aftaler, fordi de ofte har et kaotisk liv og lever en dag-til-dag tilværelse.

"Nogle dage, så har jeg det bare rigtig skidt (...) og så kan jeg ikke rigtig overskue noget."

Borger

"Det er meget forskelligt, om jeg er god til at overholde aftaler og sådan (...) det afhænger meget af, om jeg er inde i en god eller dårlig periode!"

Borger

²³⁰ Jørgensen, T., Benjaminsen, L. (2020): *Når udsatte borgere møder velfærdssystemet*. VIVE

Det er også helt gennemgående for de udsatte borgeres egne beretninger, at deres hverdag oftest bliver planlagt på dagen og helst først i løbet af dagen, da der med et hårdt og turbulent liv ofte medfølger psykiske nedture af kortere eller længere varighed, hvor det kun er de allermest livsnødvendige fornødenheder, der prioriteres.

Der er dog nogle få af de interviewede borgere, som gerne erkender, at det ikke kun er i deres dårlige perioder, at de ikke møder op i retten, men at det er mere generelt. Muligvis kan dette hos andre borgere i samfundet anses som et tegn på manglende respekt for retssystemet, men når det gælder udsatte borgere, er det oftest et tegn på, at de har dårlige erfaringer med retten og ikke føler, at systemet behandler dem retfærdigt.

”Jeg har da været indkaldt til retten, hvor jeg bare ikke er mødt op (...) for hvad hjælper det egentligt? (...) de tror jo alligevel ikke på, hvad man siger (...) de tror jo kun på, hvad politiet har skrevet”

Borger

Selvom dette blot er en enkeltstående beretning, så er der flere af de interviewede borgere, der føler, at retssystemet på forhånd har dømt dem, og derfor helt har opgivet troen på en retfærdig behandling. Derfor er der også udsatte borgere, som bevidst udebliver fra retten.

Der kan altså være mange forskellige årsager til, at udsatte borgere udebliver fra retten. Ud over den forenkede digitale forkyndelsesform og manglende forståelse af de juridiske dokumenter, så kan et kaotisk liv også betyde, at udsatte borgere har særligt svært ved at deltage i retsmøder.

6.6. Personlige og samfundsmæssige konsekvenser for udsatte borgere ved en udeblivelsesdom

Fælles for de udsatte borgere, som blev interviewet, var, at de havde et indgående og praktisk kendskab til strafferetssystemet, og havde alt fra en til ”mange” domme bag sig. Fælles for dem var også, at de på forskellig vis havde oplevet at blive dømt i en straffesag uden at have haft kendskab til sagen, og hvor de først var blev gjort bekendt hermed efter, at retten havde afsagt en udeblivelsesdom. Selvom borgerne i deres beretninger ikke umiddelbart sondrer mellem, om det er en udeblivelsesdom i en bødesag eller udeblivelsesdom i en sag med frihedsstraf, så er deres fortællinger i høj grad præget af en oplevelse af at blive ført bag lyset, når de bliver dømt ved en udeblivelsesdom.

"Jeg kan faktisk ikke huske, hvordan jeg fik det at vide, at jeg havde fået den her dom [udeblivelsesdom], men det er jo total vildt at tænke på, at retten bare kan dømme en, uden man ved, hvad man er dømt for (...) man er jo totalt bord dømt af systemet (...) og man kan jo ikke gøre noget".

Borger

"Vi oplever ofte, at der f.eks. er en udeblivelsesdom i vores borgeres e-Boks, som de slet ikke kender til (...) og det får dem jo ligesom til at opgive det hele lidt (...) når de føler, at retssystemet bare sådan uden videre kan dømme dem."

Gadejuristen

Det er gennemgående for beretningerne, at de udsatte borgere har svært ved at gennemskue, hvordan det danske retssystem kan dømme dem i en straffesag, som de ikke har haft kendskab til. Denne uigennemskuelighed bliver yderligere problematisk, når det ofte er i et nyt møde med det strafferetlige system, at borgeren bliver gjort bekendt med en dom.

"Jeg blev snuppet af politiet (...) og så kom jeg ned på Station City for at blive afhørt, og der siger ham der politibetjenten, at de kunne se i deres system, at jeg havde været dømt for noget lignende (...) dømt siger jeg? Det passer fandme ikke! Det vidste jeg sgu ikke noget om, men det stod der altså. (...) Jeg fattede ikke en skid!"

Borger

Selvom domsudskriften skal forkyndes personligt for tiltalte, hvis indkaldelsen ikke er blevet personligt forkyndt, jf. afsnit 3.2.1, så er det ikke det, som borgerne oplever i praksis. Ifølge flere af de interviewede borgere var det først ved et nyt møde med strafferetssystemet, at de fik kendskab til udeblivelsesdommen. Det kan betyde, at mistilliden til såvel politiet som retssystemet forstærkes.

"Jeg har da været indkaldt til retten, hvor jeg ikke er mødt op (...) for hvad hjælper det egentligt? De dømmer jo en alligevel"

Borger

Den generelt manglende tillid til retssystemet, har ifølge Gadejuristen også betydning for, om udsatte borgere gør brug af den udvidede anke - og genoptagelsesmulighed, der trods alt er ved en udeblivelsesdom, jf. afsnit 3.2.5.

“ Vi kan jo bare ikke selv indbringe sagen for retten, men skal ligesom selv have borgeren med på idéen, og det er altså ikke altid lige nemt! (...) enten føler borgeren ikke, at han har overskuddet til at skulle møde i retten, ellers tror borgeren ikke på, at det vil gøre nogen forskel at få [dommen] indbragt for retten.”

Gadejuristen

De individuelle og samfundsmæssige konsekvenser for udsatte borgere ved en udeblivelsesdom er således mangeartede. Hvor det på det individuelle plan bl.a. kan få den konsekvens, at borgeren dømmes i en straffesag uden at have kendskab til sagen, så kan det på samfundsmæssigt plan betyde, at der er endnu flere tiltalte, som ikke møder op i retten, og at de fastsatte beskyttelsesforanstaltninger ved udeblivelsesdomme ikke får virkning.

7. Konklusion

Mulighederne for at afsige udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 (fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneders fængsel), er øget væsentligt i årenes løb. Hvor mulighederne for at afsige udeblivelsesdom oprindeligt var særdeles snævre, og som altovervejende hovedregel var forbeholdt bødesager, opererer man i dag med et udgangspunkt, hvor langt størstedelen af straffesagerne potentielt vil kunne fremmes til dom, uden at tiltalte er til stede.

Den første markante udvidelse af mulighederne for at afsige udeblivelsesdom i 1994 blev ledsaget af en række beskyttelsesforanstaltninger, der skulle kompensere for de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder udvidelsen medførte. De efterfølgende udvidelser af mulighederne for at afsige udeblivelsesdomme er imidlertid ikke blevet modsvaret af tilsvarende udvidelser af beskyttelsesforanstaltningerne, og da mulighederne for at afsige udeblivelsesdom blev udvidet i 2017, blev der endda foretaget en samtidig indskrænkning af beskyttelsesforanstaltningerne.

Disse løbende ændringer i regelgrundlaget er sket uden tilvejebringelse af noget validt datagrundlag, der dokumenterer det reelle omfang af, hvor ofte tiltalte udebliver fra retten på trods af lovlig forkyndelse af indkaldelsen og uden at oplyse lovligt forfald, ligesom der ikke er tilvejebragt noget datagrundlag som viser, hvilke borgere/samfundsgrupper der udebliver fra retten og årsagerne hertil.

Den manglende datamæssige dokumentation er betænkelig set i lyset af, at afsigelsen af udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4 rejser en række retssikkerhedsmæssige udfordringer for den tiltalte, der får behandlet og afgjort sin straffesag i retten uden selv at være til stede og kunne forklare sig, ligesom flere af strafferetsplejens grundlæggende principper sættes under pres.

Særligt den omstændighed, at anklagemyndigheden forudsættes altid at begære en sag fremmet til udeblivelsesdom, når betingelserne er opfyldt, og at det kræver en særlig grund, hvis retten ikke skal imødekomme denne begæring, vurderes at sætte tiltaltes retssikkerhed under pres.

Det samme gælder reglerne om, hvordan tiltalte skal have besked om, hvor og hvornår straffesagen skal behandles i retten. I dag skal en indkaldelse til hovedforhandling i en straffesag ikke forkyndes for tiltalte personligt, men kan ske på andre måder, herunder ved forenklet digital forkyndelse via e-Boks. Her anses forkyndelse for at være sket ved enhver behandling af meddelelsen eller de ledsagende dokumenter. Det betyder, at tiltalte ikke behøver at have åbnet indkaldelsen, men blot skal have behandlet et af dokumenterne ved f.eks. at flytte, slette eller videresende det.

Det vurderes, at den forenkledede digitale forkyndelse ikke i tilstrækkelig grad sikrer, at tiltalte får kendskab til sagen og dermed mulighed for at tale sin sag i retten. Indehaveren af en digital postkasse kan eksempelvis have givet andre personer adgang til postkassen, ligesom vedkommende kan være dårligt rustet til at modtage og forstå meddelelser via digital post og uforvarende kan komme til at behandle disse uden nødvendigvis at være klar over eller forstå deres indhold.

Hertil kommer en forringelse af samspillet mellem de primære beskyttelsesforanstaltninger, der skulle kompensere for de retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved den vide adgang til at afsige udeblivelsesdom. Dette skete, da den ubetingede adgang til at få genoptaget en sag med udeblivelsesdom, som stillede tiltalte retssikkerhedsmæssigt bedre, blev erstattet af en udvidet ankemulighed og mulighed for betinget genoptagelse. Ændringen skete fortrinsvis med henvisning til risikoen for, at tiltalte ville spekulere i at forhale sagen og få skyldsspørgsmålet behandlet tre gange, selvom denne spekulationsrisiko allerede var blevet afkræftet af en undersøgelse foretaget af Rigsadvokaten.

De retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved afsigelse af udeblivelsesdomme efter RPL § 855, stk. 3, nr. 4, herunder de løbende udvidelser af ordningen og forringelserne af beskyttelsesforanstaltningerne, rammer i særlig høj grad udsatte og andre ressourcetsvage borgere. Særligt medfører de gældende forkyndelsesregler, at mange udsatte borgere ikke får kendskab til sagen, før de på ny kommer i konflikt med loven, eller den idømte straf skal afsones. I det hele taget må det konkluderes, at processen i forbindelse med afsigelse af udeblivelsesdomme ikke i tilstrækkelig grad tager hensyn til, at en stor gruppe borgere er udsatte eller på anden måde ressourcetsvage og derfor kan have svært ved at varetage deres egen retssikkerhed. De placeres på

et retssikkerhedsmæssigt B-hold, hvilket medvirker til at skabe mistillid til systemet og en større kløft mellem befolkningsgrupperne.

Det er vanskeligt at vurdere, om de nuværende regler om udeblivelsesdomme i RPL § 855, stk. 3, nr. 4, fuldt ud lever op til kravene i EMRK artikel 6 om retten til en retfærdig rettergang. Det må dog give anledning til alvorlig bekymring, at reglerne har gennemgået en udvikling, hvor tiltaltes retssikkerhed igen og igen nedprioriteres til fordel for effektivitetshensyn. Det betyder, at særligt udsatte og andre ressourcetsvage borgere kan befinde sig i en situation, hvor de uden at have haft kendskab til sagen, kan risikere at blive idømt op til 6 måneders fængsel. Hertil kommer de barrierer, som denne befolkningsgruppe kan opleve i forhold til at søge dommen anket eller genoptaget.

Det er selvfølgelig vigtigt, at behandlingen af straffesager er effektiv, og at sagerne kan afsluttes inden for rimelig tid. Effektivitetstiltag bør dog ikke udhule de tiltaltes retssikkerhed, så vi ender med en retstilstand, hvor en forholdsvis stor gruppe borgere reelt fratages deres mulighed for en retssikkerhedsmæssig betryggende rettergang.

Analysen anbefaler på denne baggrund:

- At både anklagemyndigheden og retten overlades et bredere skøn, når det skal vurderes, om det er retssikkerhedsmæssigt forsvarligt at fremme sagen til udeblivelsesdom.
- At indkaldelsen til retten skal forkyndes personligt for tiltalte i alle sager, der potentielt kan fremmes til udeblivelsesdom.
- At også den afsagte udeblivelsesdom skal forkyndes personligt i de tilfælde, hvor domfældte må anses for at være socialt udsat eller på anden måde ressourcetsvag.
- At der genindføres ubetinget genoptagelsesadgang af udeblivelsesdommen for den domfældte.
- At der tilvejebringes data, som dokumenterer omfanget af tiltaltes udeblivelser fra retten på trods af lovlig forkyndelse af indkaldelsen og uden at oplyse lovligt forfald, samt data der viser, hvilke borgere/samfundsgrupper der udebliver fra retten og årsagerne hertil.

8. Metode

Analysen kombinerer forskellige kilder i form af bl.a. juridiske kilder, tal og kvalitative interviews med forskellige aktører, jf. nærmere nedenfor, med det formål at belyse processen samt de retssikkerhedsmæssige udfordringer ved muligheden for at afsige udeblivelsesdomme.

Det bemærkes, at analysen er begrænset til at omhandle sager, der er fremmet efter RPL § 855, stk. 3, og det primære fokus er udeblivelsesdomme efter § 855, stk. 3, nr. 4 (udeblivelsesdomme fremmet uden tiltaltes samtykke og højst 6 måneder fængsel). Det bemærkes desuden, at behandlingen af bødesager er undergivet særlige regler, der vil blive gjort til genstand for en selvstændig analyse.

8.1. Dataindsamling

8.1.1. Juridiske kilder

Analysen gør brug af juridiske kilder i form af lovgivning og lovforarbejder, domme, herunder afgørelser fra Den Særlige Klageret og juridisk litteratur mv. med henblik på at identificere de teoretiske udfordringer ved sager, der kan fremmes som udeblivelsesdomme.

8.1.2. Tal om udeblivelsesdomme fra Rigsadvokaten

Justitia har den 3. februar 2021 anmodet Rigsadvokaten om aktindsigt i antallet af udeblivelsesdomme i straffesager ved den danske byret i perioden 2009-2019, herunder bl.a. omfanget af udeblivelsesdomme, sager hvor tiltalte har samtykket til udeblivelsesdom, antal sager hvor indkaldelse til hovedforhandling er/ikke er blevet forkyndt rettidigt samt antal sager hvor anklagemyndighedens begæring om at fremme sagen uden tiltaltes tilstedeværelse, er blevet afvist af retten.

Rigsadvokaten har den 10. februar 2021 ved journal nr. RA-2021-3200101-28 og 11. marts 2021 ved journal nr. RA-2021-3200101-28 imødekommet denne anmodning delvist, da der var en ikke uvæsentlig mængde oplysninger, som Rigsadvokaten ikke var i besiddelse af, samt en mængde oplysninger som Rigsadvokaten ikke kunne komme i besiddelse af ved få og enkle kommandoer, jf. offentlighedslovens § 11, stk. 1. Data, som Rigsadvokaten kunne meddele aktindsigt i, omfattede hovedsageligt den generelle udvikling i antallet af afgørelser afsagt i byretterne, samt den generelle udvikling i antallet af udeblivelsesdomme i byretterne. Denne data er trukket fra politiets datastyringssystem (POLAS) og Kriminalregisteret. Den fremsendte data er efterfølgende blevet bearbejdet af Justitia og anvendt til at afdække omfanget af denne generelle udvikling i udeblivelsesdomme i byretterne i perioden fra 2009-2019.

Rigsadvokaten har efterfølgende oplyst, at opgørelserne er baseret på tal fra politiets sagsstyringsystem (POLSAS) og derfor er behæftet med en vis usikkerhed, ligesom der er tale om dynamiske data.

8.1.3. Interviews med professionelle aktører

Justitia har i perioden oktober 2020 til februar 2021 foretaget en række kvalitative interviews med forskellige professionelle aktører i strafferetsplejen (dommere, anklagere og forsvarsadvokater), med henblik på at indhente erfaringer og synspunkter om sager, der fremmes uden tiltaltes tilstedeværelse.

Formålet med interviewene har været - ud fra aktørernes praktiske erfaringer - at identificere retssikkerhedsmæssige udfordringer i processen og belyse fordele og ulemper i processen. Disse interviews anvendes alene til at identificere, hvor i processen, der kan opstå udfordringer, men afdækker ikke, i hvilket omfang evt. problemer optræder.

Justitia har gennemført interviews med fire dommere, syv forsvarsadvokater (hvoraf nogle har anklagerbaggrund), en anklagerfuldmægtig.

Interviewene er gennemført telefonisk eller via Microsoft Teams, og de interviewede er på forhånd blevet oplyst om, hvilke emner der ville blive spurgt ind til, men selve spørgerammen er ikke blevet udleveret på forhånd. Spørgsmålene til de professionelle aktører (dommere, forsvarere og anklagere) har primært drejet sig om deres praktiske erfaringer med behandling af udeblivelsessager, deres holdninger til fordele og ulemper ved processen, og deres holdning til processens indretning ud fra en retssikkerhedsmæssig synsvinkel. Interviewene har haft en varighed på 30-45 minutter.

De interviewede har givet samtykke til, at interviewet er blevet optaget, transskriberet og inddraget i analysen. De interviewede er anonyme og fremgår alene med stillingsbetegnelse i det omfang de er citeret i analysen.

8.1.4. Interviews med udsatte borgere m.fl.

Justitia har i perioden september 2020 til december 2020 afviklet 10 face-to-face interviews med udsatte borgere og 5 interviews med organisationer og institutioner, der til dagligt hjælper og støtter udsatte borgere.

Interviewene er en del af en større dataindsamling, der har til formål at belyse udsatte borgeres retssikkerhed i straffesager. I denne analyse inddrages den del af empirien, der ud fra borgerens egne beretninger, belyser hvordan udsatte borgere bliver udfordret af den øgede digitalisering af straffesagskæden, og hvilken betydning det får, når udsatte borgere skal møde i retten. Hertil bliver det belyst, hvorfor en borgergruppe med begrænsede økonomiske, sociale og økonomiske

ressourcer i overvejende grad er i fare for at blive dømt ved en udeblivelsesdom, og hvilken betydning det får for udsatte borgeres tilknytning til samfundet. Disse beretninger er suppleret med forskellige organisationers og institutioners praktiske erfaringer med at støtte udsatte borgere, når disse skal møde i retten, herunder de udfordringer der opstår, når udsatte borgere bliver dømt ved en udeblivelsesdom.

Alle interviewene er afviklet og efterfølgende kodet efter en tematisk tilgang, der tager afsæt i udsatte borgeres praktiske erfaringer med strafferetssystemet og oplevelse af at blive dømt ved en udeblivelsesdom. Interviewene med udsatte borgere har haft en varighed på 20-35 minutter og er alle anonymiseret. Interviewene med organisationer og institutioner har haft en varighed på 40-90 minutter og fremgår med navns nævnelse.

De interviewede har givet samtykke til, at interviewet er blevet optaget, transskriberet og inddraget i analysen.

**DANMARKS UAFHÆNGIGE
JURIDISKE TÆNKETANK**